

Onnodig zwaar

Een onderzoek naar ondersteuning van studenten met een vluchtelingenachtergrond op het hoger onderwijs

Diana van Dijk en Anne Kooiman

Hogeschool Rotterdam, 2019

praktijkgericht **onderzoek**

Kenniscentrum
Talentontwikkeling

Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	3
Aanleiding.....	3
Ondersteuning vluchtelingenstudenten HR.....	4
Leeswijzer.....	5
2. Ondersteuning studiesucces vluchtelingenstudenten	6
Definitie studiesucces.....	6
Factoren van invloed op studiesucces	6
(Academische) veerkracht.....	8
Doel- & vraagstelling.....	9
Onderzoekaanpak.....	10
Selectie respondenten	10
Interviews met studenten.....	11
De vragenlijsten.....	11
Ethische uitgangspunten	12
Interviews betrokkenen	12
Kwaliteit onderzoek	12
3. Bevindingen	13
3.1 Studenten met een vluchtelingenachtergrond aan de Hogeschool Rotterdam.....	13
3.2 Ondersteuning studiesucces.....	16
Vluchteling Studenten Support.....	16
Afstemming externe partners.....	17
Activiteiten Informatiepunt en Vluchteling Studenten Support	17
Algemene student-ondersteuning.....	19
3.3 Ervaringen studenten.....	24
3.3.1 Hoe studenten studiesucces definiëren.....	24
3.3.2 Belemmeringen vóór de poort	25
Oriëntatie en studiekeuze.....	26
Vereiste B2-taal niveau.....	28
Informatie en aanmelding	28
3.3.3 Uitdagingen voor studenten tijdens de studie (na de poort).....	31
Afsluitende opmerkingen over belemmeringen tijdens de studie	38
3.4 Hulpbronnen	38
Persoonlijke bronnen van veerkracht.....	38

Peersupport & Peercoaches.....	39
Familie	40
Docenten.....	41
Decanen	42
Vluchtelingstudenten Support (VSS).....	43
Taalcentrum.....	44
UAF.....	45
Terugblik een studiejaar later.....	45
Taalbarrière	47
Conclusies & aanbevelingen.....	49
Aantallen studenten aan Hogeschool Rotterdam	49
Studiesucces en bronnen van (academische) veerkracht	55
Aanbevelingen	55
Referenties	58
Bijlage 1 respondenten.....	60
Bijlage 2 Tips van studenten	62

1. Inleiding

Hogeschool Rotterdam ziet het als haar maatschappelijke opdracht om door middel van inclusief onderwijs studenten op te leiden als professional voor de wereld van morgen. Vanuit deze visie heeft de hogeschool in 2015 de ambitie uitgesproken om 100 studenten met een vluchtelingenachtergrond toegang tot het hoger onderwijs te geven. Om deze ambitie waar te maken is vanuit de dienst Onderwijs en Ontwikkeling (OeO) een projectgroep Vluchtelingenstudenten opgericht. De projectgroep heeft verschillende ondersteunende activiteiten geïnitieerd, zoals een zomerschool, en heeft Student aan Zet opdracht gegeven om een informatiepunt voor vluchtelingstudenten op te zetten en Vluchteling Studenten Support.

Kenniscentrum Talentontwikkeling is gevraagd onderzoek te doen naar de ervaringen van studenten met een vluchtelingenachtergrond omtrent de ondersteuning die de hogeschool hen biedt om succesvol te kunnen studeren. Dit betreft de ondersteuning van zowel het informatiepunt en Vluchteling Studenten Support, als andere ondersteuning waar studenten een beroep op kunnen doen, zoals het decanaat, taaltrajecten van OeO en het Taalcentrum.

Aanleiding

Naar aanleiding van de oorlog in Syrië en het toenemend geweld elders in de wereld, kent Nederland vanaf 2015 een toestroom van vluchtelingen. In 2015 vroegen 43.093 vluchtelingen asiel aan in ons land, in 2016 en 2017 daalde het aantal aanvragen naar ruim 30.000 per jaar.¹ Onder deze groep bevinden zich vele (potentiële) studenten die hun studie hebben moeten afbreken. Uit onderzoek in Nederland blijkt dat (jonge) vluchtelingen een sterke wens hebben vooruit te kijken en een doelgericht en zinvol leven in Nederland op te bouwen. Het halen van een diploma wordt door hen gezien als één van de belangrijkste sleutels voor een betere toekomst (Sleijpen, Boeije, Kleber, & Mooren, 2016).

Teven blijkt voor de mensen die in hun thuisland al wel een diploma hebben behaald en vaak ook al de nodige werkervaring hebben opgedaan, dat deze kwalificaties in Nederland meestal niet erkend worden (Bakker, 2016; De Vroome & Van Tubergen, 2010; Gateley, 2014). Als vluchtelingen hun opleiding in Nederland hebben afgerond, blijkt de kans op een passende baan even groot als bij autochtonen (Bakker, 2016). Veel jongvolwassenen met een vluchtelingenachtergrond aspireren daarom een opleiding in Nederland te gaan volgen om hun kansen om toegang te krijgen tot de arbeidsmarkt te vergroten (Gateley, 2014).

Door de tijd die nodig is voor het doorlopen van onder andere de asielprocedure, het behalen van het inburgeringsexamen en het vereiste taalniveau duurt het gemiddeld twee en half jaar voordat vluchtelingen klaar zijn om hun professionele ontwikkeling in het nieuwe land voort te zetten (Voogd & Redjopawiro, 2018). Dat zou betekenen dat de instroom van deze groep in het onderwijs vanaf 2017 toeneemt. Voor Hogeschool Rotterdam is dit een belangrijke ontwikkeling, aangezien het aansluiten bij de groeiende diversiteit onder studenten en het bieden van gelijke

¹ In 2018 kwamen er 30.380 asielzoekers naar ons land. Dit waren er circa duizend minder dan in 2017 (31.327). Syriërs, Eritreeërs en staatlozen (voornamelijk Palestijnen uit Syrië) vormen de grootste groep nieuwkomers. Zie: Asiel trends, IND: <https://ind.nl/over-ind/Cijfers-publicaties/Paginas/Asiel trends.aspx>

kansen op studiesucces aan alle studenten een vraagstuk is dat hoog op de strategische agenda staat (HR, 2016b).²

Het hoger onderwijs lijkt in het algemeen steeds toegankelijker en inclusiever te worden, met een toename in het aantal studenten met een niet-westerse achtergrond. Het blijkt echter dat deze studenten veel minder studiesucces behalen dan autochtone studenten en veel vaker uitvallen (Bormans, Bajwa, Braam, & Dekker, 2015). Naar studiesucces onder studenten met (recent) vluchtverleden aan het hoger onderwijs is tot nu toe beperkt onderzoek gedaan (Stevenson & Baker, 2018). Wel is duidelijk geworden dat het onderwijs voor vluchtelingen, in alle fasen van de leerloopbaan, beperkt toegankelijk is (Crea, 2016; Elwyn, Gladwell, & Lyall, 2012; Onderwijsraad, 2017; Voogd & Redjopawiro, 2018). Door het (onverwacht) moeten vluchten hebben vluchtelingen vaak geen diploma's mee kunnen nemen (Bakker, Dagevos, & Engbersen, 2014; Eggenhofer-Rehart, Latzke, Pernkopf, & Zellhofer, 2018; UNHCR, 2013).³ Volgens Gateley (2014) bezitten zij daarnaast een tekort aan (juiste) informatie en advies over vervolgonderwijs om keuzes te kunnen maken.

Toegankelijkheid gaat echter verder dan de eerste toegang (of poort) tot het hoger onderwijs. De studenten ervaren specifieke problemen tijdens hun studie gerelateerd aan hun achtergrond (Elwyn et al., 2012; Klatter-Folmer & Weltens, 2017; Klatter Folmer, 2017), zoals het onvoldoende beheersen van de Nederlandse taal of een kloof tussen de bekwaamheden en verwachtingen van vluchtelingenstudenten en het curriculum (Baker, Ramsay, Irwin, & Miles, 2017). Als scholen vluchtelingenstudenten niet de juiste ondersteuning bieden, kan dat het studiesucces negatief beïnvloeden (Block, Cross, Riggs, & Gibbs, 2014). Studenten kunnen dan een gebrek aan betrokkenheid laten zien, vaker afwezig zijn of uitvallen.

Ondersteuning vluchtelingenstudenten HR

Vanuit de dienst Onderwijs en Ontwikkeling (OeO) is een projectgroep opgericht, die de afdeling Student aan Zet de opdracht heeft gegeven om ondersteuning voor vluchtelingenstudenten op te zetten. Dit heeft vorm gekregen in het Informatiepunt Vluchtelingstudenten, waar potentiële vluchtelingenstudenten informatie en advies kunnen krijgen vóór inschrijving bij HR, en Vluchteling Studenten Support (VSS) waar vluchtelingenstudenten tijdens hun studie terecht kunnen.

Vanuit de projectgroep zijn ook andere initiatieven ontstaan zoals gedurende twee jaar het geven van taalcursussen aan studenten die niet per definitie gaan studeren aan HR en een zomerschool (Nederlandse taal en voorbereiding studeren aan HR).⁴ In de eindnotitie over het project ondersteuning vluchtelingstudenten⁵ adviseert de projectgroep het Informatiepunt Vluchtelingstudenten en VSS structureel voort te zetten. Dit advies is gehonoreerd door het CvB.

² De strategische agenda is uitgewerkt in acht werkplaatsen. Dit onderzoek sluit aan bij de doelstellingen geformuleerd in de WERKplaats 'Inclusieve pedagogiek en didactiek' om onderwijs inclusiever te maken.

³ Maar ook met relevante documenten slaagt slechts een derde er in het diploma te laten accrediteren en vaak op een lager niveau (Bakker, 2016; Beckers & Muller-Dugic, 2018). Diploma's worden gewaardeerd door het Informatiecentrum Diplomawaardering (IDW). Er is geen gestandaardiseerde Europese regeling die de erkenning van buiten de EU behaalde diploma's reguleert (De Lange, Besselsen, Rahouti, & Rijken, 2017).

⁴ In de huidige opzet van het project Vluchtelingenstudenten wordt geen taalcursus meer aangeboden voor taalstudenten die hier niet komen studeren.

⁵ Eindnotitie Project Vluchtelingstudenten, dd 25 mei 2018

Het informatiepunt en VSS zijn vervolgens ingebed in de organisatie van Hogeschool Rotterdam en de projectgroep is opgeheven. Het informatiepunt en VSS kennen één coördinator, die ondersteund wordt door vier peercoaches (hogerejaarsstudenten met een vluchtverleden).

Het doel van dit onderzoek is te onderzoeken welke ondersteuning vluchtelingenstudenten nodig hebben en welke ze al ontvangen om succesvol te kunnen studeren. We zijn ons ervan bewust dat de term 'vluchtelingenstudenten', of 'studenten met een vluchtelingenachtergrond' stigmatiserend kan werken. Sommige studenten willen het label 'vluchteling' liever niet hebben, terwijl andere hier minder moeite mee hebben (Baker et al. 2017). Daarnaast doet de term geen recht aan de enorme diversiteit aan achtergronden en ervaringen van deze studenten. Uit verschillende onderzoek blijkt echter dat deze groep studenten specifieke generieke problemen ervaart bij studeren in het hoger onderwijs, en daarom biedt HR ook specifieke ondersteuning aan. Wij hebben daarom gekozen om deze term te gebruiken in dit eindrapport.

Leeswijzer

Dit onderzoeksverslag geeft in hoofdstuk 1 de aanleiding en opbouw van het onderzoek weer. In het volgende hoofdstuk worden de concepten studiesucces en academische veerkracht toegelicht en informatie uit eerdere onderzoeken over ondersteuning studiesucces van vluchtelingenstudenten. Ook wordt de methodische aanpak uiteengezet. Daarna volgt in hoofdstuk 3 een analyse van de ervaringen met betrekking tot studiesucces en het ondersteuningsaanbod van de hogeschool, op basis van interviews met studenten met een vluchtelingenachtergrond, Informatiepunt Vluchtelingstudenten/VSS, decanen en onderwijsprofessionals. Hoofdstuk 4 sluit af met conclusies en aanbevelingen over het ondersteuningsaanbod voor studenten met een vluchtelingenachtergrond aan Hogeschool Rotterdam.

2. Ondersteuning studiesucces vluchtelingenstudenten

Het belangrijkste doel van dit hoofdstuk is inzicht bieden vanuit de literatuur wat vluchtelingenstudenten voor ondersteuning nodig hebben om succesvol te kunnen studeren. Studiesucces kan op verschillende manieren worden gedefinieerd en in dit hoofdstuk beschrijven we daarom als eerste hoe studiesucces in het algemeen en door Hogeschool Rotterdam gedefinieerd wordt. Er is veel onderzoek gedaan naar belemmerende en bevorderende factoren bij studiesucces, die wij hieronder beknopt beschrijven (zie voor een overzicht Commissie Studiesucces onder leiding van Ellen Klatter, 2019). Studenten die ondanks meer belemmeringen of uitdagingen dan een gemiddelde student studiesucces behalen worden ook wel 'academisch veerkrachtig' genoemd (Cassidy, 2016; Erberber, Stephens, Mamedova, Ferguson, & Kroeger, 2011; Hijón, 2017). Hoewel wij niet onderzoeken in hoeverre deze studenten academisch veerkrachtig zijn, gebruiken we dit concept om breder naar studenten en hun ervaringen te kijken. Na de bespreking van academische veerkracht presenteren we de doelstelling van het onderzoek, gevolgd door een beschrijving van de onderzoeksmethoden.

Definitie studiesucces

Uit het trendonderzoek Studiesucces van Hogeschool Rotterdam blijkt dat 34 procent van de studenten na vijf jaar het diploma haalt. Studiesucces wordt vaak gedefinieerd in rendementstermen en afgemeten aan het percentage studenten dat het diploma behaalt binnen vijf jaar (Klatter 2017). Op deze definitie is vanuit studentenvakbonden kritiek geuit. Het Interstedelijk Studenten Overleg (ISO), de Landelijke Kamer van Verenigingen (LKvV) en de Landelijke Studentenvakbond (LSVb) maakten zich zorgen over de ingevoerde rendement verhogende maatregelen en pleitten voor een bredere definitie van studiesucces die ook het leerproces van de student en zijn of haar persoonlijke ontwikkeling meeneemt (LKvV, ISO, & LSVb, 2014). Ook Hogeschool Rotterdam lijkt uit te gaan van een bredere definitie van studiesucces: in de onderwijsvisie wordt gesteld dat het onderwijs zich naast het behalen van studieresultaten en toegang tot de arbeidsmarkt (kwalificatie) ook richt op de normen en verwachtingen van de samenleving (socialisatie) als de eigen identiteitsontwikkeling van studenten (subjectificatie) (HR, 2016a).

Factoren van invloed op studiesucces

Studiesucces hangt niet alleen samen met cognitieve competenties, maar is de uitkomst van een complex proces waarbinnen verschillende factoren een rol spelen (Klatter, 2017). Mede daarom is een geïntegreerd pakket van samenhangende maatregelen van belang om studiesucces te verhogen (HR, 2019). Men gaat ervan uit dat één van de factoren die studiesucces beïnvloeden, de mate van verbondenheid met de opleiding is. Hierbij gaat het om sociale en academische binding. Sociale binding of integratie draait om omgang met medestudenten en deelname aan extra curriculaire activiteiten. Academische binding of integratie betreft goede studieresultaten en contacten met docenten. Dit is gerelateerd met een match tussen de vaardigheden en capaciteiten van de student en het niveau en de cultuur van de opleiding (Nuland & Bakx, 2015). Maatregelen gericht op sociale- en academische integratie zijn het meest succesvol als beide worden versterkt (Nuland & Bakx, 2015). Om succesvol te kunnen studeren zijn daarnaast

verschillende hulpbronnen van belang. Bijvoorbeeld een netwerk van medestudenten dat hen ondersteunt bij studie-inhoudelijke kwesties of bij (motivatie)problemen (Wolff, 2013) of inhoudelijke en materiële ondersteuning vanuit thuis (Rezai, 2017; Wolff, 2013).

De studieprestaties van studenten met een niet-westerse achtergrond blijven achter ten opzichte van de studieprestaties van autochtone studenten. Zo behalen mannelijke studenten met een niet-westerse achtergrond het minst vaak een diploma binnen acht jaar (Hogeschool Rotterdam 2018). Studies naar de oorzaken van deze verschillen zijn niet eenduidig maar gaan vaak uit van verschillen tussen het benutten van sociale hulpbronnen tussen autochtone en allochtone studenten. Naast dit verschil in sociaal kapitaal kan ook cultureel kapitaal een rol spelen: voor kinderen van hoogopgeleide ouders is het normaler om te gaan studeren. Hoger opgeleide ouders zullen hun kinderen meer stimuleren om te gaan studeren (Wolff 2013) en ondersteunen hun kinderen informatieel (Rezai, 2017). Volgens Rezai (2017) is het niet zo dat laagopgeleide ouders hun kinderen niet steunen. Hoewel zij geen informatiele ondersteuning kunnen geven, blijken zij wel belangrijke emotionele steun aan hun kinderen te geven. Dit doen zij bijvoorbeeld door middel van familieboodschappen van sociale mobiliteit die gebaseerd zijn op hun migratie- en arbeidersklasse ervaringen (Rezai, 2017).

Problemen in de thuissituatie of persoonlijke omstandigheden zijn ook van grote invloed op studiesucces (Meeuwisse, 2012). Studenten met een vluchtelingenachtergrond hebben vaak moeilijke omstandigheden moeten overwinnen en beschikken soms (nog) niet over een ondersteunend netwerk of andere belangrijke hulpbronnen (Sleijpen, Boeije, Kleber, & Mooren, 2016) om studiesucces te behalen. Zo zullen zij niet altijd familie dichtbij hebben wonen die (materiële of inhoudelijke) ondersteuning kan bieden. Aan de andere kant kunnen familieleden ook ondersteuning bieden als zij ver weg wonen (Wong & Yohani, 2016). Studenten met een vluchtelingenachtergrond kunnen traumatische ervaringen hebben ervaren door het (moeten) vluchten uit hun thuisland (Block et al., 2014; Wong & Yohani, 2016) en hebben mogelijk periodes geen onderwijs kunnen volgen (Block e.a. 2015). Dit zal echter niet voor alle studenten gelden. Waar deze studenten wel allen mee moeten omgaan zijn uitdagingen gerelateerd aan het aanpassen aan een onbekend onderwijssysteem, een nieuwe cultuur en taal⁶ (Block et al., 2014; Klatter-Folmer & Weltens, 2017; Wong & Yohani, 2016).

Vluchtelingen met een verblijfsstatus hebben tot de leeftijd van 30 jaar recht op studiefinanciering, en tot de leeftijd van 55 jaar op het levenslanglerenkrediet. Maar omdat vluchtelingen die gaan studeren vaak ouder zijn dan 30 (door de tijd die zij zijn verloren door oorlog, vluchten en wachten op een verblijfsvergunning), zullen zij voor de kosten van levensonderhoud een betaalde baan of een uitkering moeten hebben (Voogd & Redjopawiro, 2018). Om toegang te krijgen tot de Nederlandse arbeidsmarkt, lijkt vooralsnog een Nederlands diploma de sleutel. Per gemeente verschilt het beleid of statushouders met een uitkering een opleiding mogen volgen. In een kwart van de gemeenten mag dit met vrijstelling van sollicitatieverplichtingen (Razenberg & De Gruijter, 2018).

⁶ Uit een pilotstudie naar studiesucces onder vluchtelingenstudenten aan de Radboud Universiteit (Klatter-Folmer & Weltens 2017) blijkt dat de dagelijkse luistervaardigheid in het Nederlands een punt van zorg is. Niet alleen academisch schrijven in het Nederlands is een probleem, maar ook het luisteren tijdens de colleges.

(Academische) veerkracht

Veerkracht wordt op verschillende manieren gedefinieerd. Zo kan de term naar zowel de uitkomst als het proces verwijzen (Ungar, 2011). In het algemeen gaat veerkracht over het idee van positieve aanpassing of uitkomst in schadelijke omstandigheden die tot nadelige uitkomsten hadden kunnen leiden (Kaplan 2013). De meeste studies naar veerkracht zijn gericht op risicofactoren en beschermende factoren op het individuele niveau, ervan uitgaande dat de kern van verandering of aanpassing binnen mensen zelf ligt. Er is uit verschillende disciplines veel kritiek geuit op de focus op individuele eigenschappen bij onderzoek naar veerkracht. De (interactie met de) omgeving (gezin, school, gemeenschap) blijkt erg belangrijk (Ungar, 2011).

Academische veerkracht is een context-specifieke vorm van veerkracht en verwijst naar de verhoogde kans op studiesucces in het hoger onderwijs ondanks aanwezige tegenslagen of uitdagingen. Academisch veerkrachtige studenten zijn studenten die studiesucces behalen, tegen alle waarschijnlijkheid in: zij hebben een achtergrond die vaak een andere uitkomst voorspelt (Cassidy, 2016; Erberber et al., 2011; Hijón, 2017). In de context van Hogeschool Rotterdam zijn dat achtergronden als een niet-Nederlandse vooropleiding of een niet-westerse achtergrond (Hogeschool Rotterdam 2017). Bij studenten met een vluchtelingenachtergrond is er zowel sprake van een niet-westerse achtergrond als een niet-Nederlandse vooropleiding en daarnaast van andere belemmerende factoren zoals hierboven beschreven.

Academisch veerkrachtige studenten scoren hoog op zelfeffectiviteit, volharding en planning en laag in bezorgdheid en onzekerheid (Cassidy, 2016). Zelfeffectiviteit is het vertrouwen van een persoon in de eigen capaciteiten om aanstaande taken met succes te volbrengen of een probleem op te lossen. In het voorspellen van leeruitkomsten blijkt het een betere voorspeller dan vroegere resultaten of mogelijkheden. De verwachtingen die docenten, in de ervaring van studenten, hebben speelt daarbij een rol. Als studenten ervaren dat docenten hoge verwachtingen van hen hebben, blijken ze academisch veerkrachtiger (Erberber et al., 2011). Academische veerkracht kan bevorderd worden door te focussen op veranderbare factoren zoals probleemoplossend vermogen, autonomie, motivatie en doel oriëntatie, leeromgeving (Cassidy, 2016), een goede student-docent relatie (Martin & Marsh, 2008) en hoge(re) verwachtingen hebben van studenten als docent (Erberer et al., 2011).

Academische veerkracht bouwt voort op het sociaal-ecologisch model van Bronfenbrenner waarin de ontwikkeling van de mens en zijn of haar gedrag het resultaat is van de interactie tussen de persoon en zijn of haar omgeving. Veerkracht, waaronder academische veerkracht, wordt beïnvloed door drie onderling afhankelijke systemen: het micro- (persoonlijke bronnen van veerkracht, zoals geloof in je eigen kunnen, doorzettingsvermogen), meso- (de gemeenschap, vrienden, familie, school), en macrosysteem (beleid, wet- en regelgeving, religie). Onderzoek laat zien dat ondersteuning uit deze verschillende systemen veerkracht van vluchtelingen kunnen bevorderen. Zo blijken uit een internationale analyse van studies over veerkracht bij jonge vluchtelingen verschillende bronnen voor veerkracht van belang zoals onderwijs, sociale steun, en afleiding en hoop (Sleijpen, Mooren, Kleber, & Boeije, 2017).⁷

⁷ Opvallend hierbij is dat veel van deze elementen twee kanten hadden. Bij sommige jongeren droegen ze bij aan veerkracht maar bij andere jongeren of andere omstandigheden leken deze juist het tegenovergestelde effect te hebben. Bijvoorbeeld, mensen met eenzelfde culturele achtergrond herkennen de problemen waar je tegenaan loopt, maar kunnen er ook voor zorgen dat je je min of meer isoleert van de cultuur van het gastland (Sleijpen e.a. 2017).

Factoren die veerkracht negatief kunnen beïnvloeden zijn taalbarrières, racisme/discriminatie, het labelen van vluchtervaringen als traumatisch (Hutchinson & Dorsett, 2012) en gevoelens van angst of bezorgdheid (Martin & Marsh, 2008).

Doel- & vraagstelling

Het doel van dit onderzoek is inzicht bieden in de vraag op welke manier Hogeschool Rotterdam studenten met een vluchtelingenachtergrond ondersteunt bij het behalen van studiesucces, en wat deze studenten voor ondersteuning nodig hebben om succesvol te kunnen studeren. Ons onderzoek richt zich niet op de vraag in hoeverre vluchtelingen studenten (academisch) veerkrachtig zijn (uitkomst). We richten ons op het proces van academische veerkracht, ervan uitgaande dat het behalen van studiesucces het resultaat is van (de interactie tussen) individuele en omgevingsfactoren. We hebben studenten bevraagd op ervaren belemmeringen, eigen strategieën en gedrag en op hun beroep op en beschikbaarheid van verschillende hulpbronnen. De focus ligt op de belemmeringen en hulpbronnen binnen de hogeschool, maar studenten zijn ook bevraagd naar andere belemmeringen (bijvoorbeeld gemeentelijk beleid) en hulpbronnen (zoals familieleden en vrienden) in het micro-, meso- en macrosysteem.

De onderzoeksvraag luidt:

Hoe draagt de ondersteuning vanuit Hogeschool Rotterdam bij aan studiesucces van studenten met een vluchtelingenachtergrond?

In dit onderzoek is uitgegaan van een brede definitie van studiesucces waarin naast de cognitieve ontwikkeling van de student ook zijn of haar persoonlijke ontwikkeling centraal staat (HR, 2019; Klatter, 2017).

Voor het beantwoorden van de hoofdvraag zijn de volgende deelvragen geformuleerd:

1. Wat verstaan studenten onder studiesucces en (waarbij) hebben studenten met een vluchtelingenachtergrond ondersteuning nodig?

Studiesucces kan op verschillende manieren worden gedefinieerd. Als we weten wat studenten met een vluchtelingenachtergrond onder studiesucces verstaan, wat studenten willen bereiken, de manier waarop ze dat denken te kunnen bereiken (inclusief hun eigen strategieën daarin) en welke belemmeringen of uitdagingen ze ervaren kan ondersteuning vanuit HR daarop aansluiten.

2. Welke ondersteuning biedt Hogeschool Rotterdam en in hoeverre sluit dat aan bij de ondersteuningsbehoeften van de studenten?

Om te kijken wel ondersteuning HR biedt, is een inventarisatie gemaakt van het ondersteuningsaanbod, zowel specifiek voor studenten met een vluchtelingenachtergrond, als van algemene ondersteuning, zoals decanen, het traject Nederlands voor NT2-studenten en het Taalcentrum. In de interviews met studenten is gevraagd in hoeverre de studenten bekend zijn met en gebruik maken van het aanbod.

3. Wat is de verandertheorie en aanpak van VSS en het informatiepunt (en andere ondersteuningskanalen)?

Een verandertheorie is het geheel van aannames over hoe de ondersteuning leidt tot het gewenste resultaat. Welke ondersteuning biedt het informatiepunt / VSS met welk verwacht resultaat?

Wat zijn de resultaten van de aanpak in termen van output? Wat is er uit de literatuur bekend over effectieve ondersteuning bij (hoger) onderwijs van studenten met een vluchtelingenachtergrond?

4. Wat is het bereik van VSS en het informatiepunt?

Hierbij hebben we gekeken naar: de (definitie van de) doelgroep die VSS en het informatiepunt willen bereiken; hoe de studenten worden uitgenodigd of op de hoogte worden gesteld van de ondersteuning van VSS; de diversiteit van de (bereikte en niet-bereikte) studenten (gender, leeftijd, opleiding) en redenen of oorzaken dat zij wel of niet gebruik maken van VSS. Dat laatste hebben wij aan studenten die gebruik maken of maakten van VSS en studenten die geen gebruik maken van VSS gevraagd.

Onderzoekaanpak

Het verkennende onderzoek is in maart van studiejaar 2017/2018 gestart. Het veldwerk is tot maart 2019 uitgevoerd. De focus van het onderzoek ligt op de beschikbare en benodigde ondersteuning vanuit Hogeschool Rotterdam om studiesucces te bevorderen.

Selectie respondenten

Alle bij VSS bekende eerstejaarsstudenten met een vluchtelingenachtergrond in jaar 2017-2018 die bij de start van het onderzoek studeerden (55), hebben via VSS per mail een uitnodiging gekregen om te participeren in het onderzoek. In de uitnodiging stond uitleg over het doel van het onderzoek en de contactgegevens van de onderzoekers.

Zes studenten hebben zich op deze manier aangemeld om mee te werken. Daarnaast is tijdens een bijeenkomst van VSS door één van de onderzoekers aan de aanwezige studenten gevraagd mee te werken aan het onderzoek. Op deze manier hebben zich nog drie studenten aangemeld, die bekend waren met en gebruik maakten van VSS. Door de coördinator van Rotterdam Academy (RAc) zijn studenten ook gevraagd om mee te doen aan het onderzoek, dit heeft twee respondenten opgeleverd. Daarnaast zijn twee peercoaches van VSS geïnterviewd.

Om te leren van de ervaringen van studenten die gestopt zijn, is tweemaal een mail verstuurd door VSS naar uitgevallen studenten om te participeren in het onderzoek. Hierop is door drie studenten positief gereageerd, met twee van hen is een interviews afgenomen.

Om de respons onder de uitvallers te verhogen, zijn geïnterviewde succesvolle studenten gevraagd of zij studenten kennen die gestopt zijn en of zij hen willen benaderen om mee te werken aan het onderzoek. Dit heeft geen respondenten opgeleverd. Volgens één van de geïnterviewde succesvolle studenten willen uitgevallen studenten liever niet meedoen aan het onderzoek omdat zij zich schamen dat zij uitgevallen zijn of omdat zij inmiddels druk zijn met andere activiteiten.

Interviews met studenten

We hebben tien studenten (instroom 17/18) met een vluchtelingenachtergrond tweemaal geïnterviewd: eenmaal in het eerste jaar en eenmaal in het tweede jaar (zie bijlage). Op deze manier konden studenten reflecteren op het al dan niet behalen van studiesucces en wat hen daarin heeft geholpen of belemmerd.

Twee geïnterviewde studenten bleken al wel ingeschreven te staan als eerstejaars student in het HR-systeem, maar nog niet feitelijk gestart te zijn, omdat zij nog in de aanmeldingsprocedure zaten (in bijlage 1 studiejaar 0). Zij hebben al wel ervaringen opgedaan met de hogeschool, door bijvoorbeeld deelname aan het voortraject van het RAc, het (willen) aanvragen van een studieprogramma op maat of als gaststudent in de klas. Daarnaast zijn zij in het daaropvolgende jaar geïnterviewd, als eerstejaars student.

Drie hogerejaarsstudenten zijn twee keer geïnterviewd waarbij studenten bevraagd zijn op welke manier zij studiesucces hebben weten te behalen. (Hoe) zijn zij daarin ondersteund en door wie? Van welke strategieën hebben zij gebruik gemaakt? En op welke manier denken zij dat deze groep studenten het beste ondersteund kan worden? Twee van hen zijn peercoach en zijn zowel bevraagd op deze functie als op hun eigen ervaringen als student.

Tijdens de 2e ronde blijkt dat alle studenten die ten tijde van het 1^e interview succesvol waren, ook in het daaropvolgende jaar nog succesvol studeren

Van de 15 geïnterviewde studenten komen 12 studenten uit Syrië, 2 uit Iran en 1 uit Irak. De leeftijd varieert van 22 – 45 jaar, 6 vrouwelijke en 9 mannelijke studenten. De helft van de studenten woont in Rotterdam, de andere helft in omliggende gemeenten.

De vragenlijsten

De topics voor de vragenlijst zijn gebaseerd op de literatuur over studiesucces en academische veerkracht zoals besproken in het voorgaande hoofdstuk. De vragenlijst is vervolgens met de peercoaches en de voormalige coördinator van VSS besproken op vraagstelling en gebruikte termen. Soms is de vraag vereenvoudigd of zijn termen aangepast. Tijdens de interviews moesten bepaalde begrippen of vragen worden toegelicht of in het Engels worden uitgelegd.

De interviews zijn afgenomen met semigestructureerde vragenlijsten. Dat betekent dat er een aantal vaste vragen gesteld werden maar dat er ook ruimte was om door te vragen of de vragen in een andere volgorde voor te leggen. Daarnaast is gebruik gemaakt van kaartjes met belemmeringen (zoals taal, cultuur, onderwijssysteem) en hulpbronnen (VSS, decanen, familie, studiegenoten e.d.). Studenten zijn gevraagd welke belemmeringen zij ervaren, of zij daar een top 5 van konden maken en vervolgens of ze daar hulpbronnen naast konden leggen die ondersteuning hebben geboden of zouden kunnen bieden. Het doel van deze 'ranking' was om studenten de mogelijkheid te geven om na te denken welke uitdagingen zij (hadden) ervaren en de relatie te leggen met hulpbronnen. De visualisatie was ondersteunend in het interview: het bood structurering en hielp bij doorvragen. Aan het einde van het interview zijn studenten gevraagd welk advies zij hadden voor onderwijsprofessionals en aankomende studenten met eenzelfde achtergrond. De antwoorden zijn opgenomen in bijlage 2.

Voor het opleveren van de eindrapportage is een validatiesessie gehouden met 3 medewerkers van Student aan Zet/VSS. Ook zijn de resultaten voorgelegd aan een afvaardiging van de respondenten, 3 studenten hebben kunnen reageren op de presentatie van de voorlopige bevindingen. Het doel van de validatiesessie was om de conclusies te valideren en aanbevelingen aan te scherpen.

Feitelijke opmerkingen vanuit VSS zijn verwerkt. De studenten hebben aangegeven zich in de resultaten te herkennen.

Ethische uitgangspunten

Samen met het VSS is gekeken naar hoe studenten uitgenodigd konden worden om mee te werken aan het onderzoek. De uitnodiging voor het onderzoek is vanuit VSS gestuurd naar studenten die bekend zijn als 'vluchteling' in hun databestand. Studenten konden vervolgens zelf beslissen om te reageren. Aan studenten die positief gereageerd hebben, is het doel van het onderzoek en de rapportagevorm toegelicht alvorens zij gevraagd werden toe te stemmen met de interviews (*informed consent*). De interviews zijn vertrouwelijk en in de rapportage hebben wij de data zo verwerkt dat deze niet terug te leiden is naar individuele respondenten. In de interviews is niet gevraagd naar eventuele traumatische ervaringen vóór de hervestiging in Nederland. Studenten kregen voor hun participatie in het onderzoek een VVV bon.

Interviews betrokkenen

Er zijn verschillende onderwijsprofessionals geïnterviewd. Na de zomer van 2018 kreeg VSS een nieuwe coördinator. De voormalige coördinator van VSS is twee keer geïnterviewd, de nieuwe coördinator is een keer geïnterviewd. Vier decanen (van de vier verschillende locaties waar decanen aanwezig zijn) zijn geïnterviewd, en daarnaast hebben drie decanen aanvullingen en ervaringen gedeeld via de e-mail. Er hebben gesprekken plaatsgevonden met twee docenten en met de voorzitter en leden van de projectgroep. In bijlage 1 is te zien welke betrokkenen zijn geïnterviewd.

Kwaliteit onderzoek

Om te checken of het onderzoek conform de kwaliteitslijnen van de HR is uitgevoerd, is de checklist uit Kwaliteit Handboek Onderzoek Kenniscentrum Talentontwikkeling gevolgd.

3. Bevindingen

In dit hoofdstuk kijken we naar het bereik van Informatiepunt Vluchtelingstudenten en VSS, welke ondersteuning en activiteiten zij en andere algemene diensten bieden, wat studenten nodig hebben en hoe ze dit hebben ervaren. Hieronder presenteren we allereerst de groep studenten met een vluchtelingenachtergrond binnen Hogeschool Rotterdam, door cijfers over instroom, uitval, herkomst en leeftijd. Vervolgens geven we de aangeboden ondersteuning vanuit de hogeschool weer. Daarna beschrijven we de ervaringen van de studenten. In onderstaande paragraaf gaan wij uit van de data van het Datawarehouse die wij voor dit onderzoek via Student aan Zet hebben gekregen.

3.1 Studenten met een vluchtelingenachtergrond aan de Hogeschool Rotterdam

Of studenten een vluchtelingenachtergrond hebben, wordt bepaald aan de hand van drie criteria, namelijk een verblijfsvergunning op basis van asiel, een buitenlands diploma en geboren in Afghanistan, Eritrea, Irak, Iran of Syrië. Om een beeld te krijgen van het aantal studenten op de HR, hebben we gekeken naar studentenaantallen die zijn ingestroomd sinds 2015.

Instroom studenten

Sinds september 2015 zijn er 526 vluchtelingenstudenten gestart met een studie aan HR. Negen studenten zijn inmiddels afgestudeerd, 332 volgen nog onderwijs waarvan er 63 tussentijds zijn overgestapt naar een andere opleiding of onderwijstype (bijvoorbeeld van voltijd naar deeltijd) en 185 hebben de hogeschool zonder getuigschrift verlaten.⁸

In tabel 3.1 is te zien dat het aantal studenten dat een opleiding is gestart, het hoogst is bij de instituten: Rotterdam Academy (RAc), Engineering & Applied Science (EAS), Instituut voor gezondheidszorg (IVG). Het aantal studenten dat in maart 2019 (nog) studeert is het hoogst bij: Engineering & Applied Science (EAS), Rotterdam Academy (RAc), Rotterdam Business School (RBS) en Instituut voor de Gebouwde Omgeving (IGO).

⁸ Dat vluchtelingenstudenten op basis van de criteria niet eenvoudig zijn te selecteren uit het Datawarehouse van HR, blijkt uit de verschillen die bestaan in het aantal studenten genoemd in de Eindnotitie Project Vluchtelingen (110 totaal) en het aantal dat op basis van dit onderzoek is verkregen (332 totaal). Het blijkt lastig te zijn omdat de benodigde informatie in verschillende databestanden opgeslagen en beheerd wordt.

Tabel 3.1 Overzicht vluchtelingenstudenten studierend in 2015-2017 (peildatum: maart 2019)

instituut	studerend	uitgevallen	gestart
EAS	43	18	61
RAc	41	29	70
RBS	41	12	53
IGO	37	13	50
IVG	33	22	55
IBK	24	10	34
CMI	23	17	40
IVL	21	15	36
IFM	21	21	42
COM	20	10	30
ISO	16	9	25
WDK	8	3	11
RMU	4	6	10
Afgestudeerd	9		
Totaal	341	185	526

Achtergrondkenmerken studenten

Van het aantal studenten (526) dat gestart is tussen 2015 en 2017, is 60% man en 40% vrouw. Studenten uit Afghanistan vormen de grootste groep, namelijk 38%, gevolgd door Irakezen (30%), Iraniërs (12%), Syriërs (11%), Eritreeërs (1,2%). Acht procent heeft een ander geboorteland.

Voor het studiejaar 2018/2019 hebben zich 366 studenten aangemeld. Hiervan zijn 107 studenten 28 jaar en ouder. Twee derde, 220 studenten, zijn 24 jaar en ouder. Studeren op hogere leeftijd kenmerkt de groep vluchtelingenstudenten. Zij zijn gemiddeld ouder dan reguliere studenten: 88% van alle hbo-studenten in Nederland start hun studie voor hun 25ste jaar.

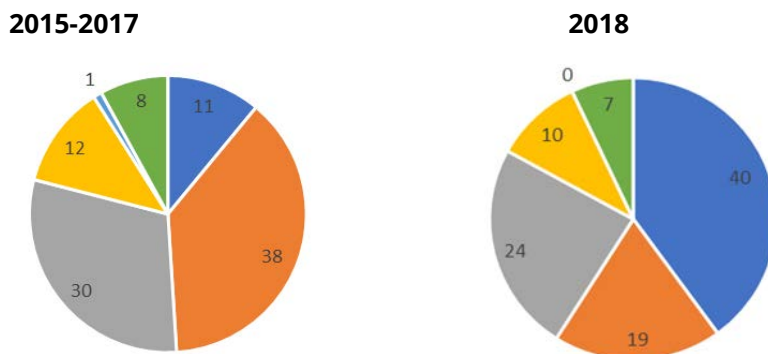
Het aandeel studenten met een Syrische achtergrond is fors toegenomen ten opzichte van 2015-2017, en het aandeel studenten met een Afghaanse, Irakese en Iraanse achtergrond is juist afgenomen. Van de 366 aangemelde studenten hebben 195 een Syrische achtergrond (53%), 50 een Irakese (14%), 48 een Afghaanse (13%) en 40 een Iraanse achtergrond (11%). Eén student komt uit Eritrea. Dit komt overeen met de landelijke tendens in de toewijzingspercentages bij asielaanvragen van Syriërs (fors toegenomen) en Afghanen (afgenomen).

Van deze 366 aangemelde studenten blijken er 136 (37%) daadwerkelijk te zijn gestart in 2018. Van die groep heeft 40% een Syrische achtergrond, 24% een Irakese, 19% een Afghaanse en 10% een Iraanse achtergrond. We zien twee patronen. Opvallend is ten eerste dat het aantal studenten uit Syrië toeneemt (figuur 1). Ten tweede valt op dat het aandeel studenten uit

Afghanistan en Irak dat daadwerkelijk gaat studeren groter is, en uit Syrië juist kleiner dan dat zich hebben aangemeld (vergelijking figuur 2 met 1). Dat het aandeel Syrische studenten dat zich aanmeldt toeneemt, komt overeen met de jaren dat men nodig heeft na aankomst van het gastland om de professionele ontwikkeling voort te zetten. Er is vooralsnog geen verklaring waarom Syrische studenten minder succesvol lijken in het toegang krijgen tot HR.

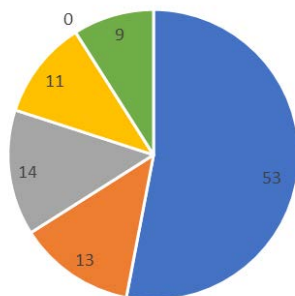
Voor dit onderzoek staan de ervaringen van de studenten die gestart zijn in het studiejaar 2017/2018 centraal. Het CvB heeft voor dit studiejaar namelijk de ambitie uitgesproken om 100 vluchtelingen te laten studeren op de HR. Uit de verkregen data blijkt dat deze ambitie voor dat jaar niet is bereikt. Van de 85 studenten die stonden ingeschreven voor het studiejaar 2017/2018 zijn er 55 daadwerkelijk met hun studie begonnen, een derde (30) is dus niet gestart. Aan het eind van het eerste studiejaar studeerden er nog 34 studenten en zijn er 21 uitgevallen.

Figuur 1: % studenten naar geboorteland die gestart zijn in:

• Afghanistan • Irak • Iran • Syrië • Eritrea • anders

Figuur 2: % aangemelde studenten 2018, naar geboorteland

• Afghanistan • Irak • Iran • Syrië • Eritrea • anders

3.2 Ondersteuning studiesucces

In deze paragraaf bespreken we de ondersteuning die studenten van VSS en vanuit het algemene ondersteuningsaanbod kunnen krijgen. Per september 2018 is een nieuwe coördinator bij VSS aangesteld voor drie dagen per week. Indien relevant, verwijzen we naar de 'voormalige' of 'huidige' coördinator.

Vluchteling Studenten Support

Vluchteling Studenten Support (VSS) heeft als doel potentiële studenten te voorzien van informatie en studerende vluchtelingen te ondersteunen in het succesvol doorlopen van hun studieloopbaan. Volgens de voormalige coördinator van VSS komen vluchtelingenstudenten in een onbekend onderwijssysteem met de wens om zo snel mogelijk aan het werk te kunnen. Een belangrijk doel van VSS is daarom het geven van goed advies. Dat betekent de studenten te "voorzien van goede doorverwijzingen" en "ervoor zorgen dat ze weten waar ze terecht kunnen".

Ook streeft VSS ernaar "trends te signaleren en erop in te spelen met maatwerk, positieve beeldvorming ten aanzien van vluchtelingen te stimuleren, vergroten van in- en extern netwerk en vanuit kennis en ervaring beleidsmakers en managers te adviseren omtrent beleid voor vluchtelingenstudenten" (eindnotitie Project Vluchtelingen). Maar voor dat doel is weinig tijd stelt de voormalige coördinator. Wel voert de coördinator gesprekken met opleidingen (decanen, docenten, opleidingsmanagers, studieloopbaancoaches) over bepaalde casussen of problemen van een student. VSS merkt echter dat nog niet alle opleidingen VSS weten te vinden. Geïnterviewde decanen zeggen VSS te vinden als zij advies willen.

De huidige coördinator geeft aan dat het belangrijk is om een veilig klimaat te creëren voor deze doelgroep om het studiesucces te vergroten. Dit doet zij vooral door aandacht te geven aan de studenten. Volgens haar "denken studenten dat ze die niet krijgen, dat ze niet serieus genomen worden" bij de opleidingen.

Bekendheid VSS

Vluchteling Studenten Support heeft een eigen pagina 'Studeren als Vluchteling' op de openbare website Hogeschool Rotterdam en op Hint, waarop in het Nederlands en in het Engels uitgelegd staat wat VSS doet. Daarnaast organiseert VSS samen met docenten van het Toelatingsexamen en Ondersteunend Onderwijs (TE&OO) en het UAF speciale informatiebijeenkomsten tijdens de Opendagen. Studenten ontvangen, op basis van de hierboven beschreven criteria, van VSS per mail een uitnodiging voor de activiteiten. Verder wordt de doelgroep geïnformeerd via de algemene nieuwsbrief van Student aan Zet. Ook liggen en hangen er op diverse locaties van de hogeschool flyers en posters om de activiteiten bekend te maken onder vluchtelingen. In hoeverre studenten zich aangesproken voelen op hun vluchtelingenachtergrond is niet bekend. Wel zeggen de meeste geïnterviewde studenten geen probleem te hebben met dit label, waar we later in dit hoofdstuk nog op terugkomen.

De peercoaches spelen een belangrijke rol in het promoten van VSS en het bekendmaken van de activiteiten, volgens de huidige coördinator. De huidige coördinator geeft aan dat één van de speerpunten is om de bekendheid van VSS te vergroten. Daarnaast is het contact met de gemeente Rotterdam dit jaar weer opgestart en is er een overleg met andere betrokken partners

als EUR en het Albeda. Ook wil de coördinator contact met andere Hogescholen en het UAF opnemen om te kijken wat er van elkaar geleerd kan worden.

De voormalig coördinator van VSS heeft aangegeven dat zij 37 van de gestarte 55 studenten in jaar 2017-2018 heeft bereikt (individueel contact mee gehad of op een bijeenkomst). Daarnaast heeft zij een onbekend aantal niet gestarte studenten van informatie voorzien. Hier wordt geen administratie over bijgehouden. Het aantal aanmelders is in 2018-2019 gegroeid naar ruim 300. Volgens de huidige coördinator hebben lang niet alle studenten ondersteuning nodig, en heeft VSS daarom voldoende capaciteit.

Afstemming externe partners

De huidige coördinator geeft aan het contact met externe partners te willen versterken. Overleg met de gemeente Rotterdam is dit jaar weer opgestart. Met EUR zijn vergaande afspraken over een voorbereidend jaar en ook afstemming met het Albeda zal opgepakt worden.

Activiteiten Informatiepunt en Vluchteling Studenten Support

Informatiepunt Vluchtelingstudenten - Voor de poort

Voordat studenten daadwerkelijk ingeschreven staan, fungeert het Informatiepunt Vluchtelingstudenten van Student aan Zet als informatiepunt voor potentiële studenten. De huidige coördinator geeft aan dat zij in deze fase veel tijd besteedt aan emailverkeer met korte, eenvoudige vragen. Vaak zijn dit vragen van studenten die naar de Opendag zijn geweest of hebben deelgenomen aan het Proefstuderen. De meeste gestelde vragen die de coördinator krijgt, zijn gerelateerd aan de toelatingseisen of bij wie ze terecht kunnen met een bepaalde kwestie.

Wat de huidige coördinator belangrijk vindt is om het contact met studenten te onderhouden. "Na maximaal 1 week zoek ik meestal nog een keer contact met de student. Als het niet gelukt is, willen studenten dat vaak niet laten blijken". De leeftijd van de studenten lijkt niet uit te maken voor het type vragen, volgens de huidige coördinator. In haar benadering maakt de coördinator wel onderscheid: jongere studenten hebben vaak nog niet gestudeerd, en bij hen gaat het meer om het motiveren en het aanleren van studievaardigheden. De 30-plussers hebben vaak al wel een studie gevolgd in land van herkomst. Zij voelen zich, volgens de coördinator, 'gedegradeerd' en dat vereist een andere manier van motiveren. Zoals we later in dit hoofdstuk bespreken, lijken oudere studenten daarnaast andere belemmeringen te ervaren dan jongere studenten.

Zomerschool

Voor startende studenten met een anderstalige achtergrond (bijvoorbeeld vluchtelingen en Caribische studenten) bieden docenten TE&OO en Student aan Zet een gezamenlijke voorbereidende zomercursus Studeren in Nederland aan van twee weken. Er zijn kosten aan verbonden, een student moet 75 euro betalen. Dit kan een belemmering zijn, volgens de coördinator van VSS. De zomercursussen van 2016 en 2017 hebben in totaal 69 cursisten bereikt (eindnotitie Project Vluchtelingen) en in 2018 36 studenten.

Peercoaches

In studiejaar 2017-2018 zijn twee peercoaches aangesteld en in 2018-2019 is dit uitgebreid naar vier. Dit zijn succesvolle hogerejaarsstudenten met een vluchtelingenachtergrond (zij hebben minstens hun propedeuse gehaald). Zij ontvangen voor hun inzet een kleine vergoeding. De taken van de coaches zijn het promoten van VSS, het mede-organiseren van activiteiten en het begeleiden van studenten voor- en na de poort. Startende studenten die daar behoefte aan hebben kunnen worden gekoppeld aan een peercoach. Na een aantal weken of maanden blijkt die ondersteuning meestal niet meer nodig en “willen ze gewoon zelf aan de slag”. Gemiddeld zijn er de eerste maanden van het nieuwe studiejaar zo’n vijftien studenten die ondersteuning krijgen van de peercoaches. De coaches worden alleen ingezet als dit nadrukkelijk de vraag van de student zelf is, maar soms adviseert de coördinator studenten een peercoach te nemen. De inzet per peercoach varieert van nul tot acht uren per week.

Vluchteling Studenten Support - Na de poort

Voor de studenten die zich ingeschreven hebben, organiseert VSS diverse activiteiten met verschillende doelen gedurende het studiejaar.

Kennis maken met HR en onderwijssysteem

In de laatste week van augustus worden alle studenten met een vluchtelingenachtergrond uitgenodigd voor de introductiedag. Deze heeft als doel kennis te maken met elkaar. Daarnaast krijgen ze een spoedcursus studeren aan de hogeschool (intranet e.d.), wordt gecheckt of alles klopt met de inschrijving en wordt uitgelegd welke ondersteuning ze kunnen krijgen. Aan het einde van de dag komen twee studenten met een vluchtelingenachtergrond vertellen hoe zij hun studie (hebben) ervaren.⁹ De opkomst is meestal rond de 25 studenten.

Sociaal netwerk vergroten

Elk blok organiseert VSS een laagdrempelige bijeenkomst met zowel een educatief doel als een netwerkmogelijkheid. Dat laatste is volgens VSS van belang omdat er 80 opleidingen binnen HR zijn en de kans dus groot is dat een student de enige met een vluchtelingenachtergrond is in de klas. Door deze bijeenkomsten leren studenten andere studenten in dezelfde situatie kennen. Volgens de voormalige coördinator van VSS is het “fijn om te merken dat je niet de enige bent. Dat is het gevoel dat we willen creëren door het platform, dat ze elkaar kunnen vinden.” Daarnaast worden er sociale evenementen georganiseerd zoals schaatsen, bowlen, barbecueën of ergens wat drinken. Nieuw in de aanpak is dat er vanaf het studiejaar 2018-2019 ook studenten met een niet-vluchtelingenachtergrond worden betrokken bij de activiteiten.

Skills vergroten

VSS organiseert een aantal keer per studiejaar workshops gericht op het leren van vaardigheden. De peercoaches stellen op basis van hun eigen ervaringen een programma op, dat door de coördinator wordt goedgekeurd. Voor het studiejaar 2018-2019 staat onder andere op het programma: presenteren met zelfvertrouwen, MS Office, een powerpoint maken en solliciteren. De activiteiten leggen de peercoaches voor aan de studenten tijdens een evaluatie, om te kijken

⁹ Voor de introductiedag wordt 50 euro gevraagd. Navraag bij de huidige coördinator maakt niet duidelijk wat hier de reden voor is en of dit nog actueel is.

of dit is waar studenten behoefte aan hebben. Op basis van eerdere aantallen zegt een geïnterviewde peercoach blij te zijn als er gemiddeld 12 studenten deelnemen aan de workshops. "Nieuw is dat we hier een ontmoetingsplek willen maken, een soort café, waar studenten samen huiswerk kunnen maken, praten en elkaar vragen kunnen stellen" voegt de peercoach toe.

Tabel 3.2. Activiteiten en doelen van het Informatiepunt en Vluchteling Studenten Support

Voor of na de poort	Activiteit	Doel
voor de poort	informatiepunt	<ul style="list-style-type: none"> - informatie over studiemogelijkheden in relatie tot situatie studenten; - doorverwijzing naar ondersteuning of aanvullende informatie; - begeleiden van studenten tijdens het proces/toegang (doorverwijzen, advies, voorlichten, informeren).
voor en na de poort	inzet peercoaches	<ul style="list-style-type: none"> - laagdrempelig ondersteuning (praktische vragen); - wegwijs maken in HR
na de poort	Zomerschool en diverse taaltrajecten ism TE&OO	<ul style="list-style-type: none"> - taal & hbo studievaardigheden
na de poort	introductiedag	<ul style="list-style-type: none"> - verstrekken praktische informatie over HR - leren kennen van andere vluchtelingen-studenten
na de poort	sociale activiteiten	<ul style="list-style-type: none"> - netwerk gelegenheid
na de poort	Workshops	<ul style="list-style-type: none"> - educatief - aanleren van studie vaardigheden

Algemene student-ondersteuning

Naast de ondersteuning die VSS biedt (tabel 3.2) aan studenten met een vluchtelingenachtergrond, bieden opleidingen en decanen ondersteuning aan alle studenten als zij problemen ervaren in hun persoonlijke of professionele ontwikkeling.

Taaltrajecten

HR-breed wordt gedurende drie kwartalen in het 1^e jaar een taaltraject aangeboden voor alle studenten met een anderstalige achtergrond. Studenten worden hiernaar verwezen door hun studieloopbaancoach, VSS, decanen en het Taalcentrum. Het traject bevat 24 lessen van 100

minuten waarbij aandacht is voor alle onderdelen van de taal. VSS ervaart dat niet alle opleidingen het mogelijk maken voor hun studenten om deel te nemen aan dit extra taalaanbod of het een probleem van de individuele student vinden. Andere opleidingen stellen het juist als verplicht, als studenten extra tentamentijd krijgen.

Studieloopbaancoaches

Hogeschool-breed kennen alle opleidingen studieloopbaancoaches. Een studieloopbaancoach is een docent van de eigen opleiding die studenten begeleidt in hun professionele ontwikkeling en helpt de studie een succes te maken. Iedere studieloopbaancoach voert minimaal vier gesprekken per jaar met een student. Hij/zij bekijkt aan het begin of de student voor de juiste opleiding heeft gekozen, zorgt dat de student zich thuis voelt op de opleiding, helpt studievaardigheden te ontwikkelen, begeleidt de studievoortgang, helpt als het even moeilijk gaat, begeleidt bij het ontwikkelen van de student zijn of haar persoonlijkheid en de wijze waarop die ingezet kan worden voor het toekomstige werk. Ook voert de studieloopbaancoach het gesprek over een bindend-studie advies (bsa), waarvoor HR-breed de norm op 48 studiepunten is gesteld. Als er persoonlijke omstandigheden zijn die de studievoortgang (mogelijk) negatief zullen gaan beïnvloeden is het de bedoeling dat de studieloopbaancoach de student doorverwijst naar het decanaat. Eén van de decanen merkt op dat er wel een verschil is in de werkwijze van de studieloopbaancoaches: “Je hebt coaches die heel betrokken zijn en een smalle taakopvatting hebben, en alleen vier keer per jaar checken of er voldoende studiepunten behaald zijn”.

Decanen

Op de Hogeschool Rotterdam zijn 18 studentdecanen werkzaam, verdeeld over de vier hoofdlocaties. Elke student die op de hogeschool studeert kan bij een decaan terecht voor problemen die opleiding-overstijgend zijn. Studenten spreken decanen alleen als zij zelf het initiatief nemen. Studenten kunnen advies krijgen als zij kampen met bijzondere omstandigheden, een functiebeperking hebben, meer willen weten over wet- en regelgeving, financiën, huisvesting, DUO, het inschakelen van externe hulpverlening. Ook kan een decaan aanvullende trainingen aanbieden, bijv. faalangsttraining. Een decaan heeft het recht om de opleiding te adviseren als een student de studienorm niet haalt.

Daarnaast kan een decaan bepaalde voorzieningen voor studenten adviseren. De decaan moet een causaal verband ‘aantonen’ tussen elk advies en de omstandigheid. Dit krijgt de vorm van een advies onderwijs-overeenkomst. Vanaf 2019 is het adviseren van vluchtelingstudenten nieuw opgenomen als werkproces van de decanen.

Extra examentijd en/of woordenboek

Vluchtelingstudenten kunnen bij een decaan aanvragen of zij extra tentamentijd kunnen krijgen van 20 minuten en/of een woordenboek mogen gebruiken. Per opleiding is het verschillend of dit toegestaan wordt. Als toestemming wordt gegeven is dat vaak alleen voor het eerste studiejaar en met een inspanningsverplichting voor de student om het Nederlands te verbeteren. Dit kan bijvoorbeeld gaan om een cursus via het Taalcentrum.

Doorverwijzingen trauma/zorgen

In hoeverre vluchtelingenstudenten getraumatiseerd zijn is niet bekend. Drie geïnterviewde decanen schatten in dat een groot deel (ernstig) getraumatiseerd is. Volgens deze decanen willen studenten er niet over praten. Eén van de decanen vraagt zich af of zij zich hier verder in moeten professionaliseren. Eén van de decanen zegt specifiek naar de organisatie I-psy te verwijzen, die gespecialiseerd is in interculturele psychiatrie. Daarnaast hebben de meeste studenten nog familieleden in het land van herkomst waar zij zich zorgen over maken. Dit komt ook naar voren uit de gesprekken met studenten, een onderwerp dat in een volgend hoofdstuk wordt besproken.

Financiën

Studenten op hbo en universiteit tot 30 jaar hebben recht op studiefinanciering via DUO, dit bestaat uit een lening, collegegeldkrediet, een reisproduct en eventueel een aanvullende beurs. Studenten boven de 30 jaar (tot 55 jaar) kunnen een beroep doen op Levenlanglerenkrediet van Duo voor de duur van de opleiding. Het krediet is maximaal 5 keer het bedrag aan wettelijk collegegeld of lesgeld. Leningen via studiefinanciering en Levenlanglerenkrediet dienen in maximaal 15 jaar terugbetaald te worden. Studenten die nieuw in Nederland zijn, zoals vluchtelingstudenten, weten nog niet altijd op welke regelingen zij recht hebben. Decanen kunnen adviseren en helpen bij het aanvragen van verschillende aanvullende fondsen.

Taalcentrum

Studenten die taalproblemen ervaren tijdens hun studie kunnen naar het Taalcentrum. Dit centrum is gevestigd op de locatie Museumpark, waar ook VSS zich bevindt. In dit inloopsteunpunt brengt een docent Nederlands samen met de student zijn/haar taalproblemen in kaart en krijgt de student advies hoe hij/zij de algemene schrijfvaardigheid kan verbeteren. Studenten komen naar het Taalcentrum op verwijzing van hun studieloopbaancoach of op eigen initiatief.

Externe studie-ondersteuning: UAF

De landelijke organisatie UAF ondersteunt vluchtelingen bij hun studie in het hoger onderwijs en bij het vinden van een baan. Zo kunnen studenten bij het UAF terecht voor workshops om hun taal- en studievaardigheden te versterken en kunnen zij gekoppeld worden aan een mentor. De mentor helpt bij het versterken van beroeps specifieke vaktaal en/of het arbeid gerelateerd netwerk.¹⁰

Studenten kunnen ook bij het UAF terecht als zij financiële steun nodig hebben. Ze kunnen een financiële bijdrage aanvragen voor collegegeld, taalcursussen, boeken, computer, reiskosten en andere studiekosten. Het verschilt per student waar hij/zij een beroep op kan doen. Jaarlijks ondersteunt het UAF ongeveer 2000 studenten. Door de toegenomen instroom in het onderwijs, heeft het UAF niet voldoende capaciteit om aan alle aanvragen te kunnen voldoen.

¹⁰ Het UAF geeft aan dat het lastig is om mentoren te vinden voor de Hogeschool Rotterdam. Van de Hogeschool Rotterdam staan sinds 2018 tien studenten op de wachtlijst om een mentor te krijgen. Op de vraag aan het UAF of deze tien studenten in 2019 nog in de wachtrij staan, is door de UAF-coördinator een mail verstuurd naar de betreffende studenten. Twee studenten hebben aangegeven alsnog behoefte te hebben aan een mentor. Van de andere acht studenten is niets vernomen.

Rotterdam Academy (RAC)

Hoewel het RAC niet in het rijtje thuishoort van verschillende bronnen van ondersteuning, noemen we deze hier wel. Het RAC werkt sinds 2016 samen met VSS en UAF aan een specifiek studietraject voor statushouders. RAC biedt een leer- en werktraject aan dat bestaat uit drie dagen stagelopen of werken bij de start en één dag onderwijs volgen aan RAC. Om studenten met een vluchtelingenachtergrond zo goed mogelijk voor te bereiden, biedt het RAC de studenten een intensief voortraject van zes maanden en krijgen zij specifieke ondersteuning tijdens het traject. Zie box 1 voor een uitgebreidere beschrijving van dit traject.

Vorbereidingstraject EUR /HR

Een voorbereidend traject of jaar is volgens verschillende betrokkenen van belang voor deze studenten, maar de kwaliteit varieert enorm. Voor potentiële studenten is het moeilijk selecteren op kwaliteit, of wat de beste voorbereiding is voor het hoger onderwijs. Zo hebben sommige trajecten het Blik op Werk Keurmerk, maar is de kwaliteit en het niveau onvoldoende voorbereiding voor de hogeschool. Daarom is HR een samenwerking met Erasmus Universiteit (EUR) gestart wat bestaat uit een algemeen voorbereidend jaar. Er zijn jaarlijks 200 tot 250 statushouders die zich aanmelden, maar er is slechts plaats voor 16 studenten, mede door de hoge kosten. Het voorbereidend jaar is namelijk niet bekostigd. Als bijdrage levert HR een aantal docenten die lesgeven. De meeste deelnemers stromen uiteindelijk naar HR en niet naar EUR. Omdat er zo weinig plaatsen beschikbaar zijn, vindt er een selectie plaats door middel van intakegesprekken. De toelatingseisen zijn een geldig verblijfsdocument en een beheersing van zowel het Nederlands als het Engels op het niveau B1. De focus van het schakeljaar ligt op de Nederlandse taal: tijdens het traject wordt het Staatsexamen II en de overige delen van het inburgeringsexamen afgelegd. Hiernaast is er aandacht voor Engels, wiskunde en computer- en studievoordigheden nodig in het hoger onderwijs.

Tabel 3.3. Algemene ondersteuningsactiviteiten

Voor of na de poort	wie	Activiteit	Doel: ondersteuning bij...
voor	EUR / HR	Voortraject	algemene voorbereiding studiejaar: taal/wiskunde
voor	studieloopbaancoach	Studiekeuzecheck-gesprek	Bepalen geschiktheid opleiding
na	studieloopbaancoach	coachen	Studievoortgang en binding
na	studieloopbaancoach	Bsa	Studievoortgang en binding
na	decaan	ondersteuning op initiatief student	Opleiding-overstijgende problemen
voor en na	TE&00 en VSS	Zomerschool en voorbereidende trainingen NT-2	Ondersteuning taal en studievoordigheden
voor en na	RAC	Voortraject en begeleiding tijdens studie / matching event	Vorbereiding op opleiding, begeleiding tijdens leerwerktraject en toeleiding naar arbeidsmarkt

voor en na	UAF	Inzet mentoren	Studiekeuze, financiën, vakinhoud, studievaardigheden, professioneel netwerk
na	Taalcentrum	Inloopspreekuur	Taal- en studievaardigheden

Box 3.1: Leer-werktraject van Rotterdam Academy

Rotterdam Academy is een onderdeel van Hogeschool Rotterdam waar studenten een tweejarige hbo-opleiding volgen op Ad-niveau. Alle opleidingen zijn ontwikkeld in samenwerking met het bedrijfsleven. Na een studie van twee jaar behalen de studenten een 'Associate degree' (Ad). Na het behalen van een Ad kan de student deelnemen aan de arbeidsmarkt of doorstromen naar een bacheloropleiding.

Bij de opleidingen Ad Integraal Bouwmanagement, Ad Engineering en Ad Maintenance & Mechanics wordt een leer-werktraject aangeboden, specifiek bedoeld voor vluchtelingen. De kandidaten worden aangeleverd door de Stichting voor Vluchteling-Studenten UAF. Ook dragen de werkconsulenten van UAF zorg voor begeleiding en trainingen. Daarnaast neemt onder andere het bouwbedrijf Dura Vermeer deel aan dit traject. Dit bedrijf heeft sinds enkele jaren statushouders in dienst.

Selectie kandidaten

De statushouders die voor dit traject in aanmerking willen komen, moeten affiniteit hebben met werktuigbouwkunde, bouwkunde en of civiele techniek. Ook moeten zij voldoen aan de instroomeisen van Hogeschool Rotterdam. Dit betekent onder andere het beheersen van de Nederlandse taal op ten minste B2-niveau.

Voortraject

Van januari tot en met juni biedt het instituut een schakelprogramma aan ter voorbereiding op de deeltijdstudie. De statushouders krijgen één dag in de week voorbereidende vakken, zoals materiaalkunde, ondernemen en bouwrecht, contracteren en aanbesteden, belasting op bouwwerken, maar ook sollicitatietraining en interculturele communicatie. Tijdens het voortraject wordt ook tijd besteed aan het zoeken naar een geschikte werkplek. Er wordt onder andere een matchingsevent georganiseerd met bedrijven. Sinds 2019 krijgen de statushouders ook nog drie dagen per week Nederlandse les om hun B2-niveau te behalen.

Tijdens de opleiding

Tijdens de opleiding zijn er extra lessen in het kader van verschillende taal- en communicatievakken. Bovendien organiseert de opleiding extra uitleg bij inhoudelijke vakken. Ook is er sprake van een meer intensieve begeleiding op persoonlijk vlak en besteedt de decaan en/of studentzaken bijzondere aandacht aan deze groep.

Resultaten

In 2016 is het project gestart met vier statushouders. In 2017 is een groep van 15 statushouders aan het voortraject begonnen. Uiteindelijk zijn in dat jaar 10 studenten vanuit dit traject gestart met de opleiding. De helft daarvan wist tijdens de opleiding een baan te krijgen. De andere helft combineert de opleiding met een stage (met uitzicht op een baan). In 2018 is het traject met ongeveer dezelfde cijfers verder gegaan. In 2019 zijn 25 student gestart met het voortraject. UAF heeft deze keer samen met de Rotterdam Academy de voorselectie gedaan, waarbij vooral is gekeken naar taalniveau, cv en motivatie.

3.3 Ervaringen studenten

Uit de interviews met studenten en betrokkenen blijken studenten met een vluchtelingenachtergrond zeer gedreven en gemotiveerd te zijn. In de interviews is studenten gevraagd wat zij onder studiesucces verstaan, welke belemmeringen zij ervaren hebben voorafgaand aan en tijdens hun studie en welke hulpbronnen hen ondersteund hebben. Deze zijn in de volgende paragraaf uiteengezet. Ook beschrijven we daarbij de ervaringen van de onderwijsprofessionals, voor zover deze daar betrekking op hebben.

3.3.1 Hoe studenten studiesucces definiëren

Studenten noemen verschillende facetten als hen gevraagd wordt wat studiesucces voor hen betekent. De meeste studenten zien studiesucces als het halen van hoge cijfers, zoals een aantal studenten verwoordt:

“Ik sta in de top 3 van de beste cijfers van de klas, dus ja, ik ben trots op mezelf. Ik heb 58 punten gehaald van de 62. Dat is mijn grootste succes.”

“Ik wil ruim slagen, niet met een 6. Gelukkig zijn al mijn cijfers 8 of hoger.”

Hoewel de meeste studenten het behalen van hoge cijfers en studiepunten noemt, vullen sommige studenten dit aan met persoonlijke groei:

“Studiesucces gaat voor mij niet per se om cijfers. Als ik in werkelijkheid iets kan doen met wat ik leer, dan voel ik mij succesvol.”

“Voor mij betekent het wanneer je soft skills krijgt, bijvoorbeeld samenwerken binnen een team, en dat steeds verbetert en verbetert...naast je cijfers en diploma natuurlijk”.

Ook vinden veel studenten dat zij succesvol zijn als ze toegang tot de Nederlandse arbeidsmarkt krijgen. Een student beschrijft studiesucces als:

“Een opleiding vinden en afronden die mij zo snel mogelijk toegang geeft op de arbeidsmarkt, passend bij mijn niveau.”

Het financieel ondersteunen van familie in het thuisland, is ook één van de genoemde redenen waarom studenten snel een baan willen:

“Ik hoef niet mijn passie te volgen, ik wil zo snel mogelijk na mijn studie een baan vinden. Ik wil mijn ouders helpen. Zij wonen nog in Syrië.”

Een andere student lijkt te willen bewijzen dat ze niet voldoet aan het negatieve stereotype beeld waarvan zij denkt dat vele Nederlanders dit hebben:

“Ja, vooral dat je wilt laten zien dat, je hoort hier dat de vluchtelingen niet willen werken of studeren ofzo, dus je wil gewoon hard studeren om te laten zien dat je echt echt goed werkt.”

Studenten willen succesvol zijn om trots op zichzelf te kunnen zijn, persoonlijk te groeien, een erkend diploma krijgen om een baan te kunnen vinden op de Nederlandse arbeidsmarkt, de familie in het thuisland financieel ondersteunen en de maatschappij laten zien dat vluchtelingen echt wel willen studeren of werken. Zij hebben daarbij verschillende dromen en ambities. Sommige geïnterviewde studenten zien hun toekomst in Nederland, terwijl anderen vooral hopen dat het in Syrië weer beter wordt zodat ze daar hun toekomst kunnen opbouwen.

In de volgende paragrafen beschrijven we de belemmeringen die studenten en onderwijsprofessionals hebben benoemd in het behalen van studiesucces, en dus uiteindelijk ook in het waarmaken van hun dromen en ambities.

3.3.2 Belemmeringen vóór de poort

Er is onderscheid te maken in belemmeringen vóór de start van de studie en tijdens de studie. Uit de interviews blijkt dat vóór de poort onder andere studiekeuze, het beschikken over de bewijzen van benodigde kwalificaties¹¹, aanvragen financiering en het inschrijven op de hogeschool zelf een rol spelen. Bij studenten die ouder zijn dan 30 jaar zijn, speelt daarnaast ook de toestemming van de gemeente waarin hij/zij woonachtig is een grote rol indien men een uitkering krijgt.

¹¹ Een bewijs nodig voor toelating is een origineel certificaat vooropleiding dat door het UAF/Nuffic minimaal gewaardeerd is op Havoniveau en beheersing van de Nederlandse taal op niveau B2.

Tabel 3.4. Belemmeringen/uitdagingen voor de poort

Fase	Betrokkenen	Belemmering
oriëntatie	Student	Onbekendheid binair hoger onderwijssysteem, titels opleidingen en inhoud van de studie
oriëntatie	Arbeidsmarkt / Dertig plussers	Werkgevers erkennen buitenlands diploma niet, ook al is het gewaardeerd door Nuffic.
oriëntatie	HR / Dertig plussers	Aanbod opleidingen/programma's niet toereikend (vt / dt/ RAc)
oriëntatie en aanmelding	VSS	Te laat en nog weinig bekend
aanmelding	Studie en Service Centre HR	Tegenstrijdige informatie over benodigde in te leveren documenten Niet serieus genomen voelen/worden als studenten om informatie of gesprek vragen
aanmelding	DUO	Resultaten en certificaten niet op tijd beschikbaar (deadline aanmelding). Geen mogelijkheid tot doen van en wachtlijst voor Staatsexamen- tot nader bericht
aanmelding	Gemeenten / Dertig plussers	Toestemming nodig voor 30-plussers om te studeren indien men een uitkering ontvangt.
aanmelding	Opleiding	Studiekeuzecheck: geen specifieke aandacht voor situatie studenten met een vluchtelingenachtergrond.
voortraject / schakeljaren	EUR / HR	Weinig plaatsen beschikbaar EUR; Weinig zicht op kwaliteit aanbod andere aanbieders.

Oriëntatie en studiekeuze

Studenten oriënteren zich uitgebreid op de mogelijkheden die het onderwijs in Nederland hen te bieden heeft. Zij zoeken op internet, vergelijken informatie en mogelijkheden tussen de verschillende hogescholen en gebruiken hun eigen netwerk om ervaringen uit te wisselen. Ook heeft een aantal de Opendagen bezocht. Sommige studenten geven aan meer keuzevrijheid te ervaren dan zij in hun eigen land hebben en kiezen een voor hen nieuwe studie. Een student is bijvoorbeeld op het Mbo de opleiding voor "make-up artist" gaan volgen, toen hij zag dat dit een mogelijkheid was, iets wat in zijn land absoluut ondenkbaar was. Het behaalde certificaat gaf weinig uitzicht op betaald werk, waarna hij alsnog op de HR een verkorte studie bij het RAc is gaan doen.

Anderen zoeken een studie die het meest te vergelijken is met hun studie in land van herkomst, omdat zij die niet hebben kunnen afronden. Het arbeidsmarktperspectief speelt ook een belangrijke rol in de studiekeuze, zoals hierboven beschreven. Bij de keuze voor Hogeschool Rotterdam blijken ook praktische overwegingen mee te spelen, zoals de reisafstand tussen de school en de woonplaats. Studenten zijn echter niet bekend met het binaire systeem van Hogescholen en Universiteiten en begrijpen ook de namen van de opleidingen niet altijd. Een student die het middelbaar onderwijs in het thuisland heeft afgerond, geeft aan dat ze de studie heeft gekozen die als tweede uit de studiekeuzetest kwam [Human Resource Management]. Op de vraag welke studie op de 1e plek stond, zegt de student: "ja, ik weet niet wat dat is". De student zoekt de uitslag van de test op, op haar mobiel en vraagt de onderzoeker of zij weet wat het is. Bovenaan de lijst staat de studie Pedagogiek. De student is één van de twee uitvallers, die we hebben kunnen spreken voor dit onderzoek.

Daarnaast besluiten statushouders die in hun thuisland al een hogere opleiding afgerond hebben, hier nogmaals een studie te volgen. Een belangrijke reden hiervoor is dat het getuigschrift uit het land van herkomst op de Nederlandse arbeidsmarkt geen waarde of erkenning heeft¹².

Studenten boven de dertig jaar, die willen studeren ervaren verschillende belemmeringen. Zij hebben geen recht op een lening van DUO en hebben een inkomen nodig. Naast een deeltijdopleiding zouden zij in principe kunnen werken, hoewel het vinden van een baan erg lastig is. Een vierjarige voltijd-opleiding sluit daarnaast meestal ook niet aan bij hun levensfase en -ervaring, wat wij later uitgebreider bespreken.

Het UAF adviseert 30-plussers om die redenen vaak een leer-werk-traject te volgen, zoals die aan het RAc. De meeste geïnterviewde studenten die reeds een (hogere) opleiding hebben gevolgd, besluiten een verkort RAc-traject te volgen. Deze vorm van onderwijs bestaat niet voor alle studierichtingen.

Ook gemeenten zijn voor deze doelgroep een belangrijke speler. Het is per gemeente verschillend of deze groep studenten een opleiding mag volgen als ze een uitkering hebben. De potentiële studenten die een uitkering ontvangen, dienen beschikbaar te zijn voor de arbeidsmarkt. Meerdere studenten hebben het als gevecht ervaren om toestemming te krijgen van de gemeente. Slechts in een kwart van de Nederlandse gemeenten mogen studenten studeren met vrijstelling van sollicitatieverplichtingen (Razenberg & De Gruijter, 2018). Rotterdam heeft hier nog geen Convenant over afgesloten.

Studiekeuzecheck

Sinds 2014 is landelijk de studiekeuzecheck ingevoerd met als doel de juiste student op de juiste plaats te krijgen en studiesucces te vergroten. Alle studenten die zich uiterlijk op 1 mei aanmelden hebben recht op een studiekeuzecheck en hebben toelatingsrecht, waardoor zij ongeacht wat het advies is toelaatbaar zijn tot de opleiding. Als studenten zich na 1 mei aanmelden, verliezen zij dit recht en is het de opleiding die bepaalt of een student wordt aangenomen of niet. De voormalig coördinator VVS adviseert de studenten daarom altijd zo vroeg mogelijk te beginnen met de aanmeldprocedure en benadrukt met klem dat iedereen zich

¹² Zie Beckers & Muller-Dugic (2018).

in moet schrijven voor 1 mei, “want daarna wordt het alleen maar lastiger om toegelaten te worden als de opleiding zelf mag beslissen, vooral voor deze groep studenten”.

Uit de ‘Wegwijzer aanmelding en studiekeuzecheck’ van de hogeschool blijkt dat studenten pas definitief toegelaten zijn als ze aan alle toelatingscriteria hebben voldaan. De hoofdregel daarbij is: geen studiekeuzecheck gedaan = niet toelaatbaar. Een van de geïnterviewde studenten geeft aan verkeerd voorgelicht te zijn, met betrekking tot de studiekeuzecheck. Volgens de Wegwijzer hoeven studenten uit het buitenland deze niet te doen. De student kreeg vervolgens bericht dat ze uitgeschreven werd, omdat ze niet de verplichte studiekeuzecheck had gedaan. Andere opleidingen nodigen studenten wel uit voor een studiekeuzecheck. Maar dan vindt niet iedere student dat hij serieus genomen wordt:

“Het studiekeuzegesprek heeft ook niets opgeleverd. Dat is geen gesprek. Dat zijn standaardvragen, niet gericht op mijn situatie.”

Navraag leert dat vorig jaar de wet gewijzigd is en de studiekeuzecheck voor alle studenten geldt, ook met een buitenlands diploma. Dit is vanuit de werkgroep studiekeuzecheck gecommuniceerd naar alle opleidingen.

Vereiste B2-taal niveau

De studenten hebben verschillende wegen bewandeld om het vereiste B2-taalniveau te halen. Sommigen gingen naar het taaltraject van de universiteit Leiden, omdat ze van anderen gehoord hadden dat deze kwalitatief goed was. Anderen zochten het dicht in de buurt en kozen bijvoorbeeld voor de taal cursus van het Albeda College of de Nt2-toelatingstoets op de HR. Een enkeling had een geheel eigen strategie:

“Ik houd niet van die taallessen [om B2 te halen]. Ik heb me wel ingeschreven, maar ben niet gegaan. Ik heb op drie plekken vrijwilligerswerk gedaan. De Vogelklas, de Voedselbank en het Repaircafé. Ik heb de mensen gebruikt als mijn lesmateriaal.”

Toen de student na lang wachten zijn uitslag van het Staatsexamen kreeg, bleek dat hij 7 van de 500 punten tekortkwam om zijn certificaat te kunnen ontvangen. Hiermee voldeed hij niet aan de toelatingscriteria voor het Hbo. Het was door de lange wachtlijsten voor de student te kort tijd om opnieuw een examenonderdeel aan te vragen, en de resultaten te ontvangen. In september haalde hij het examenonderdeel ruimschoots, maar hij moest echter een jaar wachten om zich weer opnieuw te laten inschrijven. Een aantal andere studenten zeggen het contact met Nederlandse mensen te missen om de Nederlandse taal te kunnen oefenen. Als oplossing probeert men Nederlandse televisie te volgen of naar de radio te luisteren.

Informatie en aanmelding

Een belemmering die vaak in de interviews terugkomt, is het tekort aan juiste informatie over onder andere (de toegang) tot de opleiding, de inhoud van de opleiding en vrijstellingen. Tijdens de aanmeldingsprocedure ervaren studenten dat niet alle medewerkers van het Studenten Service Centre over de juiste informatie beschikken over wat studenten wel en niet moeten

inleveren. Studenten krijgen hierdoor van verschillende medewerkers, soms van dezelfde afdeling, tegengestelde berichten:

“De hogeschool heeft geen idee over onze situatie, wat moet ik inleveren. Elke medewerker zegt iets anders. Dat was echt vervelend toen.”

Daarnaast zegt deze student dat: “je moet weten welke vragen je moet stellen en bij wie.” Er was niet één persoon of punt waar hij gelijk antwoorden kreeg of informatie over de eisen van de studie. Dat heeft hij als belemmering ervaren omdat het “als nieuwkomer heel moeilijk is om over alles te denken”. Volgens hem heb je als nieuwkomer iemand nodig die de juiste vragen stelt. Een andere student heeft een soortgelijke ervaring:

“Ik had veel problemen bij de inschrijving. Dat vond ik echt niet leuk, je hebt al zoveel problemen. Als er op de hogeschool iets een beetje anders is, zoals in mijn situatie, dan weet niemand wat hij moet doen. Het is voor mij ook moeilijk om te snappen wat de regels zijn. Mijn diploma was ook het probleem. Ik had mijn twee diploma's gestuurd, maar de hogeschool heeft er maar naar één gekeken.”

Het diploma dat was bekeken, bleek niet het hoogste volgens de student. Deze student heeft dat naar eigen zeggen wel uitgelegd, maar kon zich door frustraties niet goed uitdrukken: “als je boos bent, kan je ook niet meer zo goed Nederlands.”

Ook andere studenten zeggen zich in deze fase niet serieus genomen te voelen. Zij hebben vaak te horen gekregen: dat zijn nu eenmaal de regels. Een aantal benoemt het zelfs als “een gevecht” om te kunnen worden toegelaten tot de hogeschool. Deze ervaringen worden door de voormalig coördinator van VSS beaamd. Het is volgens haar soms lastig om studenten van goed advies te voorzien voor de poort. Dit komt omdat deze potentiële studenten soms al gestudeerd hebben, met of zonder diploma, een gezin hebben en/of een uitkering. Vaak hebben deze personen al van verschillende kanten advies gekregen, wat vaak ook nog heel verschillend is. Het adviseren van studenten die nog niet op minimaal hbo-niveau in eigen land gestudeerd hebben en die na hun middelbare schoolperiode willen instromen is meestal eenvoudiger. Vaak wonen deze studenten nog thuis en zijn niet afhankelijk van een uitkering.

Beschikbaarheid van certificaten.

Om toegelaten te worden aan de hogeschool, dienen studenten het originele getuigschrift uit het thuisland te kunnen overhandigen en de Nederlandse taal te beheersen op niveau B2. Dat kan men bewijzen door het Onderzoek NT2 van Hogeschool Rotterdam óf door het staatsexamen 'Nederlands als tweede taal' (Nt2) te behalen. Sommige opleidingen stellen aanvullende eisen, zoals Engels op C1-niveau voor de opleiding International Business Management.

Om ingeschreven te kunnen worden, moeten studenten behaalde certificaten kunnen overhandigen. Sommige studenten vertellen in het interview dat zij bang waren het diploma niet tijdig te behalen, of niet tijdig het bewijs binnen te hebben. Bijkomend probleem voor potentiële studenten is dat sinds november 2018 het College voor Toetsen en Examens alle Staatsexamens

Nt2 tot nader order heeft moeten stopzetten, omdat toetsvragen via social media bekend zijn geworden en daardoor het CvTE de kwaliteit van de examens niet meer kan garanderen.

Vrijstellingen

Een deel van de studenten heeft al onderwijs genoten op minimaal bachelor niveau in het thuisland. In Syrië, waar de meeste geïnterviewde studenten vandaan komen, kan men een bacheloropleiding volgen van vier of vijf jaar. Een aantal van de geïnterviewde studenten heeft een diploma van een vier of vijf jarige bachelor. Als zij in dezelfde richting gaan studeren, zouden zij mogelijk in aanmerking kunnen komen voor vrijstellingen en op die manier in een kortere periode een Nederlands diploma behalen. Hoewel de meesten de vereiste originele cijferlijsten kunnen overhandigen, blijkt het in de praktijk echter moeilijk voor deze groep studenten om vrijstellingen te krijgen, of de juiste informatie daarover. Elke opleiding heeft zijn eigen vrijstellingenbeleid en het is de examencommissie die het voorstel voor vrijstellingen moet goedkeuren.

“Ik heb een cijferlijst uit Syrië, ik heb 4 jaar universiteit gedaan. Ik wilde vrijstellingen krijgen. Ik ben in gesprek gegaan met de afdeling maar dat was een raar gesprek. Ze zeiden dat ze de wetten moeten toepassen, maar ik heb gezegd ‘deze situatie is nieuw. Totaal anders.’ Ik heb gevraagd of dat ze flexibel willen zijn en iets anders moeten doen. Ik zou graag samen met de docenten in gesprek willen en uitleggen wat ik geleerd heb bij welke vakken en dat we op basis daarvan een plan maken. Ik wil een programma voor 2 jaar. Maar ze wilden niet luisteren.”

Maar ook al krijgen studenten vrijstellingen, dan blijken zij niet per se op de hoogte te zijn van mogelijke consequenties:

“Ik heb vrijstelling gevraagd bij de examencommissie en gekregen, maar toen wist ik niet dat vrijstellingen niet mee tellen voor studiepunten. Daarom kan ik die 48 punten niet halen in jaar 1. En mijn school heeft mij verteld dat ik alles moet halen van het 1e jaar en 8 punten van het tweede jaar. Om door te stappen naar het tweede jaar. Toen ik dat hoorde, dacht ik wat is dat? Ik was toen ja... echt teleurgesteld, wat is dat. Ik dacht straks sturen ze me weg, wat moet ik doen?”

Volgens de voormalig coördinator VSS heeft het inderdaad alleen nut voor een student om vrijstellingen aan te vragen als dit voor het hele eerste jaar kan: “anders komt een student in de problemen met het bindend studieadvies. Ik adviseer daarom alle studenten om alleen vrijstellingen aan te vragen, als dit voor heel het eerste studiejaar kan en de student direct het tweede jaar kan instromen.” Echter, blijkt dit in de praktijk ook niet eenvoudig. Zo vertelt een student dat de uiteindelijke beslissing over de vrijstelling van het eerste jaar pas volgt als het studiejaar al is begonnen. Hij wist daardoor niet of hij bij aanvang van het schooljaar in het eerste of tweede jaar moest beginnen:

“Ik ben maar in het eerste jaar begonnen. Ik heb na lang wachten na de 1e periode inderdaad de vrijstellingen gekregen en kon naar het tweede jaar. Ik moet nu alleen nog

wel het vak van de eerste periode uit het tweede jaar inhalen, want dat heb ik gemist. Dit geeft weer extra stress”.

Ook zijn er studenten die geen gebruik willen maken van de vrijstellingsmogelijkheid. Een student krijgt voor een vrijstelling het cijfer 6, wat sommige studenten een te laag cijfer op hun cijferlijst vinden. Het niet wensen van vrijstellingen hangt dus samen met hoe studenten studiesucces definiëren. Een andere student geeft aan dat hij geen vrijstellingen aangevraagd heeft, omdat hij het belangrijk vindt heel de opleiding in het Nederlands te volgen om zo de vaktaal beter te kunnen leren.

Afsluitende opmerkingen belemmeringen voor de poort

Studenten zijn ambitieus, oriënteren zich op de verschillende opleidingen en instituten en gaan actief op zoek naar informatie om een opleiding te vinden die om verschillende redenen bij hen past. Net als voor iedere student die naar het hoger onderwijs gaat, is dit vaak een hele zoektocht. Wat de zoektocht voor de vluchtelingstudenten lastiger maakt, is dat zij een achterstand hebben in informatie en kennis over het Nederlands onderwijssysteem in het algemeen, de verschillende opleidingen, de toegangsprocedure en de ondersteuningsmogelijkheden van de Hogeschool Rotterdam. Maar ook blijkt dat in deze fase de hogeschool een informatie/kennisachterstand heeft ten aanzien van de te volgen procedures, benodigde formulieren en bestaande voorzieningen.

3.3.3 Uitdagingen voor studenten tijdens de studie (na de poort)

Zoals hierboven beschreven is er een onderscheid tussen belemmeringen die studenten ervaren voor de poort en na inschrijving. Als studenten de bevestiging hebben gekregen dat ze toegelaten zijn, kunnen ze volgens de voormalig coördinator van VSS, “echt starten met het opbouwen van hun leven... dan worden het bijna andere mensen lijkt het.”

Uit de interviews met de studenten komt een aantal uitdagingen naar voren tijdens de studie. De meest genoemde zijn taal, studievaardigheden en cultuur/informele regels in de klas (tabel 3.5).

Tabel 3.5. Belemmeringen/uitdagingen tijdens de studie

Taal	<ul style="list-style-type: none"> - niveau en snelheid van het Nederlands - onbekendheid met vaktermen en Nederlandse voorbeelden - begrijpen van instructies opdracht - communiceren met medestudenten - uitgelachen worden om taalfouten
Studievaardigheden	<ul style="list-style-type: none"> - presenteren - verslagen schrijven - mate van zelfstandigheid - samenwerken (projecten)
Cultuur/(in)formele regels in de klas	<ul style="list-style-type: none"> - vragen durven stellen - aansluiting vinden bij medestudenten - relatie docent / student
Persoonlijke omstandigheden	<ul style="list-style-type: none"> - onzekerheid over thuisland - ervaren depressies en schaamte - eenzaamheid - onzekerheid
Onderwijssysteem	<ul style="list-style-type: none"> - geen ICT / netschool in eigen land - onduidelijkheid extra tentamentijd / woordenboek
Financiën	<ul style="list-style-type: none"> - schaamte voor een lening, niet alle mogelijke regels weten

Taal

Alle geïnterviewde studenten spreken redelijk goed tot goed Nederlands. Ondanks het behaalde vereiste B2-niveau, vormt de Nederlandse taal voor de meeste studenten een grote uitdaging. Van de 15 geïnterviewde studenten benoemen 12 dit als een grote belemmering in het studeren.

Het inhoudelijk kunnen volgen van de lessen, ondanks het vereiste B2-niveau, is voor studenten vaak in het begin een belemmering. Ze zeggen hierover:

“Vakken waar ik taal voor nodig heb, vind ik moeilijk, dat is niet wat ik geleerd heb bij inburgeren.”

“Het eerste obstakel is de taal. Je hebt je Nederlands diploma gehaald op B2, maar dat wil niet zeggen dat je technische teksten begrijpt.”

Een student geeft aan het lastig te vinden, als ze in de klas aan het werk moeten. Als ze de docent vraagt om uitleg wat ze moet doen, krijgt ze geen instructies, maar verwijst de docent naar de studiehandleiding. De studenten om haar heen, zijn inmiddels al aan de slag gegaan.

Een gevolg van de moeite die de meeste respondenten met de taal hebben, is dat ze meer tijd moeten besteden aan studeren dan reguliere studenten.

“Ik moet altijd twee keer nadenken: een keer over de inhoud en een keer hoe leg ik het uit in de Nederlandse taal?”

“Ik besteed extra tijd, dubbel tijd, meer dan Nederlanders. Als ik klaar ben met de les, ga ik terug naar huis, dan vertaal ik alles in het Engels en dan Nederlands. “

Ook het gebruiken van typisch Nederlandse voorbeelden, zorgt ervoor dat studenten de lessen niet altijd kunnen volgen:

“De docent praat over een merk dat ik niet ken, bijvoorbeeld de Blokker of de Wehkamp Dat vond ik jammer, met een goed voorbeeld had ik de les wel begrepen. Dit gebeurt bij bijna alle docenten [...] en als ik zeg dat ik die [Blokker en Wehkamp] niet ken, dan moet de klas lachen, maar krijg ik geen antwoord”.

Ook andere studenten benoemen dat ze soms worden uitgelachen als ze het antwoord niet weten. Het (nog) niet beheersen van de Nederlandse taal belemmert de sociale contacten met medestudenten:

“De eerste twee maanden ofzo had ik moeite contact te maken met andere studenten, vooral wat je leert van de taal is heel anders dan op de straat of in de klas, want we leren gewoon boekentaal, dus daar had ik moeite mee, soms praatten ze snel, kan ik het niet volgen of begrijpen maar vooral de grapjes, soms kan ik de grapjes niet begrijpen”.

“Als ik vroeg wat zeg je [andere studenten in projectgroep], wilden ze het niet nog een keer zeggen, maar moesten ze lachen. Dat maakt je echt kapot”.

“Ik wil gewoon lid worden van mijn klasgenoten. Maar ik zit vaak alleen en wil niet praten. Sommigen denken dat ik kaponnes heb. Maar zij praten heel snel, zij zijn 17/18 jaar. Ik schaam me als ik moet zeggen: Ik begrijp je niet. Ik wil gewoon antwoord kunnen geven. Daarom zit ik alleen.”

De decanen herkennen dat vluchtelingen (vooral uit Syrië) vrij snel het Nederlands leren, maar alsnog tijdens de studie tegen forse taalproblemen aanlopen:

“In projecten worden deze studenten soms als onvoorbereid of dom gezien, omdat ze niet alles kunnen volgen vaak door de snelheid van het Nederlands”.

De decaan merkt tevens op dat de eenzaamheid die daardoor ontstaat onder studenten, dikwijls niet gezien wordt door de docent of studieloopbaancoach.

Studievaardigheden

Studievaardigheden staat als tweede in de top 5 van ervaren belemmeringen tijdens de studie. Studenten geven aan niet gewend te zijn om een rapport te moeten schrijven, om te presenteren en om in groepjes te moeten samenwerken. Daarnaast benoemen enkele studenten de mate van zelfstudie en zelfstandigheid als struikelblok.

“Het eerste kwartaal was ik totaal onbekend met het hbo-onderwijs. Ik wist niet hoe ik moest studeren”.

Anderen benoemen dat zij onbekend zijn met presentatietechnieken en rapporteren:

“Inleiding, samenvatting, conclusie, ik had geen flauw idee over deze dingen, ook niet over presenteren. Wij hadden in Syrië nooit over een presentatie geleerd, we maakten nooit een presentatie... hoe ga ik het doen?”

Ook benoemen enkele studenten de mate van zelfstandig studeren (zelfstudie) als een studievaardigheid die ze niet gewend zijn.

“De manier om hier te studeren is zelfstandig. Je hoeft niet aanwezig te zijn...Docenten hier geven geen aandacht aan ons. Ik begrijp dat ze geen privéles kunnen geven, maar zelfstandig studeren kunnen wij niet ... Dat zijn we niet gewend vanuit ons onderwijssysteem in Syrië”.

Het samenwerken met anderen ervaart een aantal studenten als lastig:

“Mijn medestudenten waren niet zo gemotiveerd als we samen moesten denken aan een project of zo... ja, ik denk dat de meeste studenten hier wel tegenaanlopen, maar ik wist niet hoe ik dat aan moest pakken.”

De ervaren moeilijkheden in het samenwerken of presenteren hangen ook samen met het nog niet volledig beheersen van de Nederlandse taal. Dit kan studenten onzeker maken, de voorbereiding kost meer tijd, en de aansluiting bij medestudenten wordt er mee bemoeilijkt. Het geen aansluiting vinden bij medestudenten wordt door veel studenten genoemd, wat hieronder verder wordt besproken.

Aansluiting medestudenten en docenten

Studenten geven aan zich zeker in het begin een vreemdeling te voelen in de klas. Ze vinden soms lastig aansluiting, begrijpen niet waar de andere studenten het over hebben of worden soms uitgelachen. Het is niet altijd eenduidig waar dit aan ligt: taal, leeftijd of cultuur of de sociale reactie op het anders zijn.

De volgende quote illustreert dat deze studenten een cultuurclash ervaren:

“In mijn eigen land zeiden vrienden, jij past meer in het Westen. Toen ik hier kwam, dacht ik dat is makkelijk want het zit al in mij. Maar alles was nieuw, echt alles. Wat je hoort, wat

je ziet, de mensen hun gewoonten, het eten. Dat was echt een cultuurschok. En dan ook nog: hoe ze studeren, zich voorbereiden op tentamens”.

Sommige studenten vinden het lastig om te gaan met de ‘ik-cultuur’, omdat zij uit een ‘wij-cultuur komen’, zoals een student verwoordt:

“Wij verwachten heel veel van de ander, wij zijn allemaal afhankelijk van elkaar, niet individu gericht, een hele andere procedure. Hij [de docent] zegt dat je zelfstandig moet zijn, maar: we voelen ons heel verantwoordelijk voor de ander, je doet veel voor de ander. Maar als iemand zegt dat je moet voor je zelf zorgen, dat is moeilijk om te begrijpen ... We bestaan omdat de ander voor jou zorgt, niet omdat jij zelfstandig voor jezelf kan zorgen”

De relatie met de docent ervaren de studenten als veel informeler dan in het thuisland:

“Bij ons is de docent een soort god, daar mag je alleen naar luisteren”.

“Wij durfden niet te lachen in de les in Syrië, hier maak je een grapje met de docent en hij lacht.”

“Hier noem je de docent bij zijn voornaam, bij ons doen alleen je familie of beste vrienden dat. In mijn land is het ongeleefd om je docent aan te spreken, dat kan echt niet.”

Ook het stellen van vragen tijdens de stage/werk kan ongewoon zijn, zoals een student in een leerwerktraject van RAc uitlegt:

“In Syrië hebben wij een heel grote afstand tussen de baas en werknemer, jij durft het niet te vragen, heel hiërarchisch, niet fijn [...] Ik had eerst een 1 jaar contract. Ik zei tegen (coördinator van de opleiding) ik wil bij dit bedrijf blijven maar hoe weet ik of het bedrijf dat ook wil en ze zei: jij mag dat gewoon aan je baas vragen. Dat durf ik niet, in Syrië durf jij dat soort vragen niet te stellen, een andere cultuur.”

Ook in de ervaring van de voormalig coördinator van VSS voelen sommige studenten zich uitgesloten. Volgens één van de geïnterviewde decanen zijn vluchtelingstudenten vaak ouder en staan zij anders in het leven: ze hebben veel meegemaakt, moeten een nieuw leven opbouwen, hebben een gezin. Dat kan aansluiting met (veelal jongere) medestudenten lastig maken. Zoals een 38-jarige respondent, die in zijn thuisland een universitaire studie heeft afgerond. Omdat hij met dit certificaat geen toegang tot de Nederlandse arbeidsmarkt kreeg, besloot hij weer te gaan studeren in Nederland. Zonder werk kon hij niet tot een deeltijdstudie worden toegelaten. Hij koos uiteindelijk voor een voltijd-studie en kwam in een klas terecht met voornamelijk 18- tot 20-jarige studenten. Hij legt uit dat de aansluiting met medestudenten erg moeizaam was: “Kijk deze stoel naast mij die bleef altijd leeg, na 3 maanden ben ik gestopt”.

Volgens een decaan spelen naast leeftijdsverschillen ook cultuurverschillen een rol in de aansluiting bij medestudenten: “ze moeten een stapje harder lopen om in te passen of aan te passen en voor sommigen valt dat best wel zwaar” en het is flinke stap om te “wennen aan hoe het hier werkt in vergelijking met land van herkomst en cultuur. Hoor ik erbij, word ik erbij betrokken?”.

Niet alle studenten hebben moeite met een andere cultuur:

“De nieuwe cultuur had ik niet zoveel moeite mee, soms wel, want bijvoorbeeld sommige mensen komen niet op tijd maar ik ben altijd op tijd. Misschien heb ik een beetje moeite om zo duidelijk je mening te geven. Zo open je mening te geven, daar had ik een beetje moeite mee eerder. Maar nu vind ik het normaal.”

Persoonlijke omstandigheden

Persoonlijke omstandigheden worden niet vaak genoemd in de top 5 maar komen wel vaak ter sprake. Het merendeel van de studenten geeft aan contacten en vriendschappen te missen, en dan doelen zij vooral op Nederlandse vrienden:

“Vriendschap [met klasgenoten], ik heb het opgegeven.”

“Soms wordt het ook heel lastig als iedereen aardig doet. Ik wil gewoon een echte vriend hebben, niet omdat ik een vluchteling ben.”

“Ik voel me nu een beetje eenzaam hier, ik heb geen familie, geen partner en geen kinderen natuurlijk. Vooral als ik ziek ben voel ik me echt heel eenzaam. Ik was laatst vijf dagen ziek thuis, niemand heeft mij gevraagd, wat is er aan de hand?”

Daarnaast geven studenten aan zich vaak zorgen te maken over familie en vrienden die zijn achtergebleven in oorlogsgebied. Nieuwsberichten verergeren dit vaak:

“...ons leven was niet zo makkelijk, wij denken nog veel aan onze familie in Syrië, onze familie is daar erg groot ... Elke dag hoor je dat er iemand door een raket is geraakt, een been heeft verloren, dat is wel heftig, heel heftige dingen, en wij zitten hier, mijn vrouw was apotheker geweest in Syrië, en ik was ingenieur, en nu hebben wij niks, dat was heel heftig, heel heftig, veel dromen, slechte dromen...”

“Wanneer de situatie in Syrië erger wordt, dan verlies ik mijn motivatie om iets te doen. Ja, soms blijf ik dan gewoon twee dagen thuis.”

“Iedereen heeft hetzelfde verdriet. Mijn ouders proberen het aan ons niet te vertellen, maar ze weten niet dat ik het nieuws gewoon op facebook kan zien. En ja, ik wil niet dat zij zich zorgen maken over mij, dus ik vertel het hen ook niet.”

Maar ook hebben studenten zelf veel meegemaakt, wat zij nog moeten verwerken. Vrijwel alle studenten die wij geïnterviewd hebben, geven aan dat zij hele moeilijke periodes hebben ervaren tijdens de studie of ervoor. Sommige studenten gebruiken hierbij de term depressie. In zulke periodes vinden studenten het erg moeilijk om zich te concentreren op de studie of om ondersteuning te zoeken. Onderstaande quotes illustreren dit:

“Ik zat in een depressie, kon nauwelijks praten en bewegen”.

“Sowieso heeft iedereen die hier is traumatische ervaringen opgedaan...Ik vind dat de school oog moet hebben voor gezondheid en psychische weerstand in het algemeen.”

“Ik weet niet over andere studenten, maar ik kan mij voorstellen dat iedereen van oorlogsgebied, die hebben een psycholoog nodig maar voor ons is niet makkelijk om naar die gedachte te komen, dat een psycholoog je verlossing kan zijn...”

“Wij hebben het echt moeilijk gehad, mijn partner was erg depressief. Ik ook, maar ik dacht ik moet sterk zijn, om hem te ondersteunen. Wij bezoeken beiden de psycholoog. [...] Ik moest hier alles op nieuw opbouwen en heb een zware periode gehad. Ik moest alles opnieuw opbouwen, vanaf nul. Het is echt heftig wat ik heb meegemaakt.”

Uit één van de interviews met de decanen wordt bevestigd dat eenzaamheid onder de studenten vaak niet opgemerkt wordt door docenten of studieloopbaancoaches.

De achtergrond van studenten en wat zij hebben meegemaakt, vormt niet alleen een belemmering maar ook een persoonlijke bron van (academische) veerkracht, wat we bespreken in het volgende hoofdstuk.

Nieuw Onderwijssysteem

Het onderwijssysteem wordt door drie studenten in de top 5 belemmeringen geplaatst. Studenten interpreteren dit dan als onbekendheid met de systemen van de Hogeschool Rotterdam, zoals Hint en N@tschool. “Alles is nieuw voor ons. In ons land hebben we op school geen ICT op school”. Een andere student zegt: “Wij leren in onze universiteit alles uit boeken, wij gebruiken geen computers.”

Financiën

De meeste studenten geven aan dat financiën geen belemmering vormen tijdens de studie, zij hebben een lening via DUO aangevraagd of geven aan dat UAF alles heeft geregeld, of mogen uiteindelijk studeren naast hun bijstandsuitkering.

Wel zorgt het hebben van een studieschuld voor schaamte en extra stress. Eén van de student heeft financiën daarom op de 1e plaats gezet van problemen.

“Financiën... Ik voel me aghhh...[hij maakt een wurgbeweging om zijn nek]. .. ik heb geld geleend voor mijn studie. Ik word echt bang, als ik niet slaag, geen diploma, zo slecht... ik moet, moet gewoon slagen”.

Een andere student geeft aan dat hij naast zijn voltijd-studie moest gaan werken, om zijn gezin te onderhouden. Hij had werk gevonden in een supermarkt. Na zijn studie en zijn bijbaantje zat hij

nog tot diep in de nacht te studeren. Omdat hij dubbele tijd nodig heeft om de lesstof eigen te maken, hield hij het niet meer vol. Hij heeft "uiteindelijk" een aanvulling op zijn uitkering gekregen.

Afsluitende opmerkingen over belemmeringen tijdens de studie

In het bovenstaande hebben we laten zien dat geïnterviewde studenten ervaren dat zij de taal vaak nog onvoldoende machtig zijn om de lesstof te beheersen en om aansluiting te vinden bij medestudenten. Omdat ze de Nederlandse taal nog niet beheersen hebben zij meer tijd nodig om opdrachten te maken of zich voor te bereiden om lessen en tentamens. Ook missen studenten studievoordelen, omdat zij hier in hun eigen land niet op getraind zijn. Daarnaast vormen culturele verschillen in de hiërarchische relatie tussen student en docent of werkgever, in eerste instantie voor de studenten voor ongemakkelijke en nieuwe situaties. Ook blijkt in enkele interviews dat studenten een onveilig pedagogisch klimaat in de klas ervaren en docenten niet altijd didactisch en pedagogisch sterk zijn om oog te hebben voor of sturing te kunnen geven aan inclusiviteit in de klas. Wetende dat studenten in het thuisland of onderweg ook het nodige meegemaakt hebben, en daar tijdens hun studie nog mee geconfronteerd worden door berichten uit hun thuisland, zorgen voor extra kwetsbaarheid, die niet altijd gezien wordt.

3.4 Hulpbronnen

Na het bespreken van de belemmeringen tijdens de studie, bespreken we hier of en van wie studenten ondersteuning hebben ontvangen. We hebben tijdens de interviews de studenten kaartjes voorgelegd met daarop diverse HR-ondersteuningsbronnen, zoals, de decanen, VSS, het Taalcentrum, maar ook ondersteuningsbronnen buiten de HR, zoals vrienden, familie en het UAF.

Persoonlijke bronnen van veerkracht

Persoonlijke bronnen van veerkracht, zoals geloof in je eigen kunnen en doorzettingsvermogen, stonden niet op de kaartjes genoemd als mogelijke hulpbronnen. Deze worden wel in alle interviews met onderwijsprofessionals genoemd. De meeste decanen zeggen dat vluchtelingstudenten enorm gemotiveerd zijn en erg hard studeren. Dat kan volgens twee decanen ook een risico zijn, dat ze in een soort overlevingsstand staan of op die manier proberen niet aan hun verleden te denken. In de interviews benoemen verschillende studenten deze persoonlijke bronnen van veerkracht gerelateerd aan de wens om te bouwen aan een (nieuwe) toekomst:

"Ik was eerst echt somber. Maar toen dacht ik: wat is mijn doel, mijn studie halen, anders kan ik mijn droom niet waarmaken. Ik heb een plan gemaakt."

"Ik heb genoeg jaren verloren. Het is nu tijd voor mij, tijd om mijn droom te verwezenlijken.

Ik had veel onzekerheid. Ik heb 15 jaar niet gestudeerd [...]. Ik dacht mijn hersenen zijn bevroren. Maar toen zag ik mijn ontwikkeling met Nederlandse taal en dacht ik, ik kan het wel. Ik wil een diploma halen en een baan."

Naast het verwijzen naar het verwezenlijken van dromen en het krijgen van een nieuwe kans, benoemen enkele studenten ook de acceptatie van (traumatische) ervaringen en beperkingen die zij ervaren in hun studie of arbeidsmogelijkheden:

“Mijn diploma is niet gewaardeerd...Ik kijk altijd positief. Je krijgt nu een andere kans. Je moet accepteren wat de mogelijkheden zijn.”

“Ik weet van mij zelf dat ik een sterk persoon ben, door al mijn ervaringen van vroeger. [...] Ik heb heel veel om verdrietig om te zijn, maar het leven gaat door [...] Ik ben op die leeftijd, dat ik de werkelijkheid kan accepteren. Ik heb mijn kinderen bijna zes jaar niet gezien, maar ik hou hoop. Daarom zeg ik dat ik sterk ben.”

Naast het geloof in hun eigen kunnen en hun doorzettingsvermogen, komen uit de interviews ook persoonlijke strategieën om de studie te kunnen volgen met de belemmeringen die zij daarin ervaren. Zo legt een student in een tweede interview uit dat hij zijn ambities voor het volgen van een bepaalde studie heeft bijgesteld tot het volgen van een studie in een richting die hij al in het land van herkomst heeft gevolgd. Het volgen van een studie in dezelfde richting bleek “uitdaging genoeg”. Een andere student vertelt voor de keuzevakken “makkelijke vakken” te kiezen, omdat de “opleiding al moeilijk genoeg” is. Hoewel deze persoonlijke strategieën studiesucces kunnen bevorderen, kunnen bepaalde strategieën studiesucces ook belemmeren. Zo zegt een aantal studenten in de klas liever geen antwoorden te geven of vragen te stellen in de klas, omdat ze onzeker zijn over hun Nederlands. Zo legt een student uit dat hij tegen de docent zegt dat hij het antwoord niet weet, terwijl hij er zeker van is dat hij het wel weet. Maar hij weet niet hoe hij het in het Nederlands moet zeggen. Studenten schamen zich of ontwijken op deze manier mogelijke negatieve opmerkingen over hun Nederlandse taal. Een andere student geeft bewust geen antwoorden, omdat hij niet als betweter wil overkomen. “Maar soms zeg ik het vanzelf hardop, omdat mijn hoofd gewoon het antwoord weet”. Dit verhindert ook vaak aansluiting of samenwerking met medestudenten.

Peersupport & Peercoaches

Studenten kunnen als zij dit zelf aangeven via VSS aan een peercoach gekoppeld worden om wegwijs te raken in de HR. Ook via het UAF kan een mentor aangevraagd worden. Daarnaast worden vanuit sommige opleidingen peercoaches aan studenten gekoppeld, om meer vakinhoudelijk te ondersteunen. Er zijn niet veel geïnterviewde studenten die ervaring hebben met zo'n coach. Een student heeft individuele ondersteuning van een peercoach van VSS gehad voor een paar maanden, drie anderen van UAF. Peercoaches hebben vooral geholpen met studievastigheden zoals het schrijven van verslagen en het maken van presentaties, of op inhoudelijk vlak.

Daarnaast zijn medestudenten uit eigen land voor sommige studenten een bron van ondersteuning bij de studie of een bron van morele steun. Zij zoeken en vinden steun bij elkaar:

“In de avond ga ik samen studeren met een andere Syrische jongen bij mij thuis. Ik weet dat hij ook alleen is”.

“Ik ben begonnen met nog twee Syrische studenten. We zitten niet bij elkaar in de klas, maar als we elkaar zien in de pauze dan zitten we samen. Kijken hoe het gaat met hen en met mij en praten over projecten en examens. Dat is hartstikke fijn.”

Studenten met een vluchtelingenachtergrond hebben soms al (deels) een vervolgopleiding gevolgd, en hebben daardoor meer kennis met name op het gebied van Wiskunde dan Nederlandse studenten. Als verder in het studiejaar blijkt dat de studenten op deze vakken hoog scoren, gaan klasgenoten de meerwaarde van hen zien:

“Wij helpen hen met wiskunde, zij helpen ons met het verslag. Met voorbeelden, kijk zo doen. [...].

“Ik zit in de groepsapp van de klas, dan stellen ze me vragen en leg ik uit. Ze bedanken me dan en ik ben blij voor hen. Ze hebben de herkansing ook gehaald. Ze noemden mij hun *hero*. Ik was blij voor hen en trots”.

Voor de peercoaches van VSS (studenten met een vluchtelingenachtergrond) levert het ondersteunen van medestudenten niet alleen wat op voor de nieuwe studenten, maar ook voor henzelf. Zo zegt één van de peercoaches:

“Het werk bij Student aan Zet heeft me geholpen bij het maken van mijn studiekeuze. Het geeft me gewoon heel veel plezier als ik mensen help. Ik heb zelf ook veel geleerd over de HR en over Rotterdam. Maar ook ben ik gegroeid als persoon. Ik kan anderen motiveren, adviseren, initiatief nemen, mijn verhaal mooi vertellen aan anderen, mijn Nederlands oefenen. Ik heb meer zelfvertrouwen en heb ook geleerd van het samenwerken met de andere peercoaches. Ik vind het hartstikke fijn dat ik dit kan doen”.

Familie

De persoonlijke woonsituatie van studenten verschilt per student. Een aantal studenten is alleenstaand, een enkeling woont bij zijn ouders met broertjes en zusjes, anderen hebben een partner of vormen een gezin met kinderen.

Het hebben van een eigen gezin is vaak lastig te combineren met een studie, maar tegelijkertijd is het gezin of de partner ook een bron van ondersteuning:

“Ik vind balans zoeken moeilijk, ik studeer voltijd, heb een gezin en weet niet hoe het gaat in Syrië. [...] Ik denk dat de helft van mijn studiesucces komt van mijn vrouw. Altijd stimuleren. Als ze me ziet zitten, zegt ze: ga maar studeren. Het is niet alleen jouw toekomst, maar ook die van ons.”

Een student die bij haar ouders woont, legt uit waarom haar ouders zo belangrijk voor haar zijn:

“Ik wist niet wat ik ga studeren en hoe lang het duurde voordat ik kon beginnen. Mijn ouders hebben me altijd ondersteund om niet depressief te worden en gezegd het heeft gewoon tijd nodig...ze geven me de tijd om rustig te studeren, soms als ik laat van school kom maken ze eten voor me klaar en voor hen hoef ik eigenlijk niks te doen”.

Ook als familieleden niet in Nederland wonen, blijken zij een bron van ondersteuning. Studenten bellen, appen, skype met hun familieleden die nog in het land van herkomst wonen of die inmiddels verspreid over de wereld wonen. Studenten benutten de nieuwe media om met familieleden successen maar ook tegenslagen te delen. Een alleenstaande-student belt elke dag met zijn oma die hem opgevoed heeft. Een belemmering is wel dat er niet altijd verbinding is.

Naast medestudenten of familieleden benoemen enkele studenten (Nederlandse) vrienden of vrijwilligers die belangrijke steun voor hen zijn. Zo zegt een student die zich niet gehoord voelde door de studieloopbaancoach, toen zij om extra tentamentijd vroeg:

“Ik had het gevoel dat ik wilde stoppen. Ik was echt kapot. Mijn Nederlandse vriendin [vrijwilliger] heeft toen een brief geschreven naar de administratie. Dat laten we niet gebeuren. Ik ben toen met mijn vriendin op gesprek geweest bij de studieloopbaancoach en daarna konden we elkaar begrijpen. Toen had ik bij de herkansing wel extra tijd en heb ik alles gehaald.”

Ook andere studenten benoemen contacten die zij hebben opgedaan met Nederlandse vrijwilligers als belangrijke hulpbron, zo noemt een student één van de vrijwilligers uit het AZC zijn tweede moeder. Maar ook halen ze steun uit nieuw opgerichte Syrische netwerken in Nederland.

Eén van de studenten is lid geworden van zo'n nieuwe stichting, die bijeenkomsten organiseert voor en met Syriërs:

“daar komen we bij elkaar als Syriërs, dat vind ik belangrijk en miste ik voordat deze stichting bestond. Soms worden Nederlanders uitgenodigd om mee te eten waarbij we uitleg geven over onze cultuur”.

Docenten

Docenten worden door enkele studenten genoemd als bron van ondersteuning. Zij verwijzen naar de aandacht of complimenten die zij krijgen van deze docenten, of dat zij hen stimuleren:

“Ze gaf me het gevoel dat ik het kan. Weet je, niemand in ons land vraagt: wat verwacht je van ons? Dat was echt nieuw voor mij. Mag ik iets verwachten? Dat gaf me als persoon dat je waarde hebt. Dat gaf me een heel goed gevoel”.

“Ik moest presenteren en dat vond ik verschrikkelijk. De docent gaf me een compliment:

Ik weet dat Nederlands niet je eerste taal is, maar toch sta je hier. Dit motiveerde mij, ik ben gaan oefenen, oefenen, oefenen”.

Goede feedback en complimenten geven studenten zelfvertrouwen en motiveert hen, blijkt uit verschillende interviews. Docenten zijn ook studieloopbaancoach. Als studenten daarnaar gevraagd wordt, benoemen zij dat zij in gesprekken met de studieloopbaancoach bepaalde problemen aankaarten.

“Ze houdt persoonlijk contact met studenten, je krijgt altijd een mail of je een afspraak met haar wilt maken. Niet: de docent wil een afspraak met je maken.”

Soms zijn zij doorverwezen naar een decaan. Echter geven studenten ook aan dat zij bij de studieloopbaancoach aangaven extra tijd of een woordenboek te willen gebruiken bij tentamens en dat de studieloopbaancoach vertelde dat dat niet mogelijk was, zonder hen door te verwijzen naar een decaan.

Decanen

De helft van de geïnterviewden weet niet wat een decaan is of waarvoor je naar een decaan kan gaan. Studenten stellen hun ondersteuningsvraag meestal aan de studieloopbaancoach. De studieloopbaancoach spreken zij automatisch een aantal keer per jaar, zij hoeven geen gesprek aan te vragen, wat een gesprek met de studieloopbaancoach laagdrempeliger maakt dan een afspraak met een decaan. Uit gesprekken met studenten lijken studieloopbaancoaches echter niet altijd over de juiste informatie te beschikken of studenten niet naar decanen door te sturen met vragen die daar thuishoren. Zo stelt een tweedejaars student:

“Vorig jaar heb ik aan mijn studieloopbaancoach gevraagd voor extra tijd en die zei je hebt geen recht op extra tijd, alleen als jij dyslectisch bent, ik heb geen dyslexie dus... de docenten weten niet alle regels, dat snap ik, maar ja... ik heb heel het jaar geen extra tijd gehad en nu is het te laat”.

Een aantal geïnterviewde decanen beaamt dat studieloopbaancoaches niet altijd goed op de hoogte zijn wat decanen voor studenten kunnen betekenen, en ook verschillende werkwijzen erop na kunnen houden. Dit komt enerzijds door de wisseling die er is in studieloopbaancoaches. Daarnaast is volgens een decaan de drempel om naar een decaan te gaan te hoog, zeker als studenten al gesprekken met een studieloopbaancoach hebben:

“Ze zijn nieuw op de opleiding, de hogeschool is groot, ze hebben iemand gevonden die studieloopbaancoach is, daar hebben zij hun verhaal al verteld, de stap om nog een keer je verhaal te doen is groot, voor hen al grote stap om überhaupt hun verhaal te doen.”.

Eén van de studenten zegt inderdaad dat hij niet naar een decaan is gegaan met zijn problemen, want: “School is voor school, daarop is mijn focus”.

Vier geïnterviewde studenten zijn naar een decaan gegaan met een hulpvraag en hebben ondersteuning gekregen waar zij tevreden over zijn:

“De decaan gaf me moed om door te gaan. Ik ben daar geweest en praatte over mijn onzekerheid en mijn situatie. Ze zei: Die onzekerheid is normaal, ga gewoon door. Als je meer problemen hebt, kom je gewoon weer bij mij, maar dat was gelukkig niet nodig.”

De extra tijd (maximaal 20 minuten) waar studenten bij een tentamen (mogelijk) recht op hebben, blijkt cruciaal te kunnen zijn voor de studenten, zo legt één van de studenten uit “nadat ik wist dat ik extra tijd mocht hebben, heb ik alle vakken gehaald”. Maar niet alle studenten weten hun opleiding te overtuigen van de mogelijkheid. Een aantal studenten heeft vervolgens beroep gedaan op de voormalig coördinator van VSS: “Ze ging met ons meevechten voor extra studietijd, en toen werden we serieus genomen en kregen we het vanaf periode 3”. Naast dat studenten aangeven de extra tijd misgelopen te zijn, geven ze hiermee tevens het signaal af dat ze zich niet gehoord voelen.

Vluchtelingstudenten Support (VSS)

Een aantal studenten is niet bekend met VSS, maar de meeste geïnterviewde studenten wel, of ze noemen de naam van de voormalig coördinator van VSS:

“Zij heeft mij echt geholpen, Ik was erg onzeker over mijn vermogen, dat ik het wel kon, ik ben te oud? Ze heeft mij ondersteund, gemotiveerd en aangemoedigd.”

“[zij] is heel goed en effectief [...] Ze heeft ruime kennis. Ze is de enige die ons gelijk antwoord geeft. Ze is de enige die altijd luistert en een oplossing probeert te vinden. Dat vind ik waardig, Niet alleen de regels volgen en klaar.”

“Ze heeft mij geholpen en gestimuleerd, gemotiveerd, ook in mindere fasen. [...] Toen ik op de hogeschool kwam, was ik onzeker. Hoe studeren. Ik ben blij haar te zien, want ik was bang om te studeren. [Zij] heeft mij altijd gestimuleerd: je kan het.”

Naast de persoonlijke aandacht en begrip van de voormalig coördinator, wordt VSS ook als ondersteuningsbron genoemd bij studie- en informatievaardigheden, het vinden van je weg binnen HR en het begrijpen van Hint en dergelijke. Hier is door VSS ook nadrukkelijk aandacht aan besteed op de introductiedag en bij workshops, volgens de voormalig coördinator. De bijeenkomsten, zoals de workshops, worden door de geïnterviewde studenten die participeren gewaardeerd:

“...er was er één over goed solliciteren. Voor mij was dat nuttig, bijvoorbeeld voor stage. Ze maken leuke bijeenkomsten, om te genieten, en over ons te weten hoe gaat het, en als we problemen hebben, dat vind ik ook [prettig]”.

VSS organiseert ook bijeenkomsten gericht op ontmoeting van studenten met eenzelfde achtergrond. Niet alle studenten hebben daar behoefte aan, of hebben tijd om naar de

bijeenkomsten te gaan. Maar de studenten die wel naar de bijeenkomsten gaan, ervaren deze mogelijkheid tot netwerken als positief, ze ervaren herkenning en vinden vooral erkenning als mens en student:

“O jaaa, zeker, eigenlijk wilde ik gewoon dat er iemand was met dezelfde achtergrond in mijn opleiding, ik moest alles op mijn eigen manier zoeken, maar met een andere student met vluchtelingen achtergrond, je voelt je beter op je gemak, meer dan met de anderen denk ik.”

“Het is belangrijk om ook met elkaar leuke dingen te doen, niet alleen workshops, maar belangrijk om met elkaar te zijn en ervaringen te horen, bijvoorbeeld bij een picknick.”

“Geen uitzondering hoeven zijn, ze hebben mij niet gevraagd, hoe was jouw leven, gewoon normaal met elkaar, dat was echt leuk”.

“Ik word blij als ik zie dat de andere vluchtelingen ook succesvol zijn.”

Alhoewel de inzet van VSS als positief wordt ervaren, geven studenten ook aan dat de problematiek en de benodigde ondersteuning te omvangrijk is voor één persoon, zoals een student verwoordt: “één persoon is niet genoeg voor dit aantal mensen en problemen”. Daarnaast is de bekendheid van het VVS gering. Studenten zeggen het jammer te vinden dat zij pas vlak voor de start van het nieuwe studiejaar horen dat VSS bestaat, doordat ze de uitnodiging voor de introductiebijeenkomst krijgen. Of zelfs pas tijdens het studiejaar, via medestudenten. Daarnaast geven studenten aan dat ze geen tijd hebben voor de bijeenkomsten, zeker niet als ze ook nog werken en een gezin hebben.

Taalcentrum

Het Taalcentrum biedt individuele ondersteuning en workshops aan studenten. De ervaringen met het Taalcentrum zijn wisselend.

Eén van de geïnterviewde studenten geeft aan dat het Taalcentrum heel belangrijk is geweest in haar leven: “Eerst met Nederlands, ik kon oefenen met opdrachten. Ik kreeg ook hulp voor Engels. Omdat ik bezig was met Nederlands, moest ik mijn Engels weer terug halen”.

Een aantal studenten die onafhankelijk naar het Taalcentrum zijn gegaan, hebben niet de ondersteuning gekregen die zij hadden verwacht te krijgen.

“...daar dachten ze omdat ik een vluchteling was, dat ik geen Nederlands sprak. Ik kreeg als advies: Ja, je kan televisie kijken, reclamefolders lezen of naar de supermarkt gaan om met mensen te praten”. Echt zonde om nog een keer te gaan. Ik heb B2”.

Eén van hen kreeg als advies van het Taalcentrum:

“Ik merk dat je gewoon Nederlands kan praten, ik denk niet dat we iets voor jou kunnen betekenen. Het beste wat je kan doen is de krant lezen en op internet series kijken. Ik heb geen cursus of bijles gekregen. Ze bieden wel hulp tot B2 niveau, maar als je dat

niveau hebt, [wat iedereen heeft want is een toelatingscriterium], kunnen ze je niet helpen”.

Ook een andere student zegt: “Ik ben daar een keer geweest, maar ga niet meer terug. Ze dachten omdat ik een vluchteling was, dat ik nog geen Nederlands sprak. Ga maar naar de supermarkt om met mensen te praten, zeiden ze. Maar ik heb B2. Ik wil leren hoe ik een verslag moet schrijven”. Hij vraagt zich hardop af voor wie het Taalcentrum bedoeld is.

Dat niet iedereen op de hoogte is van het aanbod van het Taalcentrum, komt naar voren als een student wel weet te vertellen dat “het Taalcentrum in die hoek is bij al die computers”, maar hij weet niet welke ondersteuning er geboden wordt.

Een docent van het Taalcentrum is gevraagd naar haar ervaringen in het ondersteunen van vluchtelingstudenten. Voor de docenten is niet duidelijk wie een vluchtelingenachtergrond heeft en wie niet, dus over het daadwerkelijke bereik kan ze niets zeggen. Wel heeft ze het idee dat er vluchtelingen komen, met name als zij de lerarenopleiding doen. Ze herkent zich niet in bovenstaande ervaringen van studenten, omdat met iedere student individueel een intake wordt gehouden. Op de vraag wat het hardst nodig is om studenten te kunnen bereiken en faciliteren, geeft ze aan: “Het Taalcentrum bekend maken bij alle studenten die nog niet op B2-niveau zitten.” Hier lijkt juist de angel te zitten: studenten met een vluchtelingenachtergrond hebben hun B2-niveau behaald. Belangrijk is dat beeld, verwachtingen en communicatie op elkaar afgestemd wordt en er een kwalitatief hoogwaardig Taalaanbod komt voor deze doelgroep.

UAF

Het UAF biedt op verschillende fronten ondersteuning aan studenten, zowel voor- als na de poort. Geïnterviewde studenten hebben onder andere steun ervaren bij studiekeuze, het regelen van hun financiën, als ook bij huiswerkbegeleiding:

“Van het UAF kreeg ik de eerste info, daardoor kon ik hier de opleiding volgen en ze zijn er altijd als je vragen hebt”.

“Ik had een paar vergaderingen bij het UAF om ons te helpen een studiekeuze te maken, dat was heel goed. Het resultaat was dat ik weer besloot om docent te worden”.

“Mijn mentor heeft mij echt geholpen. Voor statistiek zijn we samen gaan oefenen. Bijna iedereen was gezakt, ik heb het gehaald”.

“Ik krijg een lening van het UAF, anders kan ik niet studeren, ik heb geen baan. Dat vind ik echt belangrijk”.

Terugblik een studiejaar later...

Een tweede ronde interviews met de studenten, laat zien dat ondanks ervaren belemmeringen en met steun van hulpbronnen alle geïnterviewde studenten in het volgende studiejaar zitten. Op twee studenten na hebben alle eerstejaars studenten hun P behaald. Een student is

geswitcht van opleiding. Een andere student is overgestapt van voltijd naar deeltijd omdat hij een deeltijdbaan heeft gevonden. Op de vraag wat zij het grootste verschil vonden met vorig jaar, geven zij vooral aan studievaardiger te zijn geworden en meer zelfvertrouwen te hebben gekregen door de goede cijfers die zij behaald hebben.

Onderwijssysteem/studievaardigheden

Studenten ervaren in het tweede studiejaar minder stress, omdat zij bekender zijn geraakt met het onderwijssysteem. Zij vinden beter hun weg naar (algemene) ondersteuning, zoals decanen of coaches van hun eigen opleiding of UAF. Van VSS maken zij vanaf het tweede jaar minder gebruik. Ook merken zij dat ze studievaardiger zijn geworden; ze weten waar ze informatie kunnen vinden, durven vragen te stellen in de klas of een email naar de docent te sturen. Een student geeft aan dat hij nu precies weet hoe, wat en met wie hij kan studeren. Vorig jaar gaf hij aan het lastig te vinden om de balans tussen privé en studie te vinden. Nu studeert hij met een groepje medestudenten in de mediatheek van Erasmus of op het Museumpark, wat hem minder tijd kost en hij ook gezelliger vindt. Een andere student licht toe:

“Ik weet nu wanneer ik hard moet studeren en wanneer ik een beetje kan rusten”.

Aansluiting medestudenten

Studenten lijken als ze terugkijken naar de samenwerking met andere studenten het vooral op zichzelf te betrekken waarom de samenwerking in het eerste jaar niet goed verliep. Zo zegt een student dat ze vorig jaar het idee had dat iedereen haar aardig moest vinden en als dit niet zo was, dat dit aan haar lag. “Daar ben je extra gevoelig voor”. Een student geeft de volgende uitleg:

“Ik heb het vorig jaar mijn eigen probleem gemaakt. Dat was fout van mij, ik moet eerlijk zijn. Ik schaamde me en ik dacht ik moet alleen zijn”.

Studenten geven ook aan in het tweede jaar meer tijd te hebben om contact te maken met medestudenten, omdat ze nu beter weten wat er van hen verwacht wordt en wat ze moeten doen voor de studie. Een student besluit nu zelf de regie te nemen:

“Dit jaar dacht ik ga het echt anders doen. Ik wil me echt thuis voelen en vriendschap maken. Nu ga ik gelijk contact maken”.

“Het gaat goed met me, ik ben nu gewoon een ouder-student [studerende ouder], niet meer die student die van dat andere land”.

Meer zelfsturing:

Studenten lijken meer zelfvertrouwen te hebben en vandaaruit meer regie over hun eigen leerproces te zijn gaan voeren. Sommige studenten geven aan dat zij de lat voor zichzelf iets minder hoog leggen, omdat ze zien dat Nederlandse studenten lagere cijfers halen. Het maken van eigen keuzes in plaats van doen wat een ander zegt dat het beste is, wordt ook als bereikt succes benoemd.

Een andere student geeft aan bewust gekozen te hebben om in het tweede jaar geen ondersteuning te vragen. Hij wilde kijken of hij het op eigen kracht kon. Na de eerste periode kan hij met trots zeggen dat hij alles gehaald heeft.

“Ik kan nu ook tevreden zijn met een 7, als ik zie dat anderen het slechter gemaakt hebben.”

Benutten talenten

Ook lijken de talenten van de studenten meer gezien en benut te worden door de docenten. Een aantal studenten met een vluchtelingenachtergrond geeft inmiddels binnen hun eigen opleiding bijles eerste jaarsstudenten. Naast dat zij het leuk vinden om anderen te helpen, leren zij hier ook van.

“Ik word volgend periode assistent van de docent. Ik ga hem helpen bij het vak Programmeren voor het 1e jaar. Ik ben erg blij dat hij mij gevraagd heeft.”

Een student had een 5,2 voor zijn tentamen. Hij is naar de inzage gegaan en heeft met de docent de toets doorgenomen. De docent merkte dat de student de lesstof wel begreep, dus heeft de student geadviseerd een mondeling tentamen aan te vragen bij de examencommissie.

Als studenten terugkijken vonden ze de taalbarrières, de aansluiting vinden bij / uitgesloten worden in de klas door taalachterstand en samenwerking met studenten het meest lastige probleem in jaar 1. Ook het halen van voldoende punten voor het bsa bleek voor veel stress te zorgen.

“Ze [medestudenten] hadden geen zin om iets twee keer te zeggen, als ik zei: ik begrijp echt niet wat je bedoelt, kun je het nog een keer zeggen. Ze moesten hard lachen, dat maakt je kapot, echt kapot”.

“Aan het begin van de tweede periode was ik echt depressief want het was druk en ik was bang dat ik de 48 studiepunten niet ga halen van jaar 1.”

Taalbarrière

Ondanks dat studenten wel meer begrijpen, geven ze aan de taal nog steeds als een barrière te ervaren. Het schrijven van verslagen wordt door de meesten nog steeds als moeilijk en tijdrovend ervaren. Een van de studenten geeft aan dat hij daarom tegen de stageperiode opziet.

Eén van de studenten geeft aan dat hij vorig jaar vooral met de taalproblemen ondervond met het begrijpen van de studiestof. Nu gaat het meer om de kwaliteit van de mondelinge communicatie, voor het kunnen opbouwen van de relatie met anderen.

“Praten met mijn vrienden, kennissen en op het werk, dat is een obstakel nog, omdat ik niet zo goed in uitlatingen ben. Maar het doet minder pijn als vroeger”.

Ook in gesprekken die de coördinator van VSS gevoerd heeft bij het laatste ‘social event’ (maart 2019), komt het sociale component van samenwerking met medestudenten en de Nederlandse taal als grootste knelpunten naar voren.

Afsluitende opmerkingen over het ervaren verschil tussen het eerste en tweede jaar Alle voor de tweede maal geïnterviewde studenten blijken succesvol in hun studie, en studeren in het tweede jaar. Het belang van hun persoonlijke bronnen bij het behalen van studiesucces is groot. Doorzettingsvermogen en doelgerichtheid, en bepaalde coping strategieën blijken in hoge mate belangrijk bij het succesvol studeren aan Hogeschool Rotterdam. Alle studenten kijken terug op

een erg zwaar eerste jaar. In het tweede jaar zijn studenten zelfverzekerder geworden, mede door het behalen van studiesucces en het meer bekend worden zijn met de docenten en medestudenten en gezien worden door hen, als ook bekend zijn met de wijze van studeren. De vraag is echter wel, of het eerste jaar niet onnodig zwaar is, op basis van de ervaringen van deze succesvolle studenten en de hoge uitval onder vluchtelingenstudenten.

Conclusies & aanbevelingen

Sinds 2015 is het aantal vluchtelingen dat naar Nederland komt sterk toegenomen, met name uit Syrië. Veel van hen ambiëren een vervolgopleiding in Nederland. Het aantal studenten met een vluchtelingenachtergrond aan Hogeschool Rotterdam is de afgelopen jaren gestegen. Onderwijs is echter voor vluchtelingen beperkt toegankelijk, omdat zij zowel voor de inschrijving als tijdens de studie diverse belemmeringen ervaren. Hogeschool Rotterdam heeft in 2015 de ambitie uitgesproken om het onderwijs toegankelijker te maken voor vluchtelingenstudenten en diverse initiatieven ontwikkeld om knelpunten weg te nemen.

Het doel van dit onderzoek is inzicht bieden op welke manier Hogeschool Rotterdam studenten met een vluchtelingenachtergrond ondersteunt bij het behalen van studiesucces en wat deze studenten voor ondersteuning nodig hebben om succesvol te kunnen studeren. De centrale onderzoeksvraag van het onderzoek luidt:

Hoe draagt de ondersteuning vanuit de Hogeschool Rotterdam bij aan studiesucces van studenten met een vluchtelingenachtergrond?

Uit ons onderzoek komt het beeld naar voren van zeer gemotiveerde en hardwerkende studenten. Echter valt het benodigde taalniveau, de hoge studiedruk, de moeilijke aansluiting met medestudenten en het moeten wennen aan een hele andere (school)cultuur niet mee. De cijfers onderschrijven dit: sinds september 2015 zijn er 526 vluchtelingenstudenten gestart met een studie aan HR, daarvan heeft 35% de hogeschool inmiddels zonder getuigschrift verlaten. Uit ons onderzoek komt verder naar voren dat (meer) studenten het beter zouden kunnen doen, met de juiste informatie, ondersteuning en aansluiting. De geïnterviewde studenten die succesvol zijn, lijken dit met name te danken aan hun persoonlijke bronnen van veerkracht en niet dankzij ondersteuning van de hogeschool te hebben behaald. In dit hoofdstuk vatten we de bevindingen samen, beantwoorden we de onderzoeksvragen en geven we aanbevelingen aan Hogeschool Rotterdam wat betreft ondersteuning studiesucces voor deze doelgroep.

Aantallen studenten aan Hogeschool Rotterdam

Sinds september 2015 zijn er 526 vluchtelingenstudenten gestart met een opleiding aan HR. Negen studenten zijn inmiddels afgestudeerd, 332 volgen nog onderwijs waarvan er 63 tussentijds zijn overstapt naar een andere opleiding of onderwijstype. Van de 526, hebben 185 (35%) de hogeschool zonder getuigschrift verlaten. Van de in het studiejaar 2017-2018 55 ingestroomde studenten blijken er 21 (40%) in het eerste jaar uitgevallen. In vergelijking met andere studenten die een niet-westerse migrantenachtergrond hebben, lijken vluchtelingenstudenten in ieder geval niet onder te doen.

Wat verstaan studenten onder studiesucces?

Studenten vatten studiesucces breder op dan alleen studieprestaties en het behalen van een diploma. Zo noemden zij het leren en jezelf ontwikkelen, het kunnen gebruiken van het geleerde in de praktijk en de balans vinden tussen studie en privé als belangrijke onderdelen van studiesucces. Aan de andere kant, benoemden bijna alle geïnterviewde studenten de wens om hoge cijfers te halen en hun studie binnen de daarvoor gestelde tijd te voltooien. Zij vinden het

belangrijk om snel toegang tot de Nederlandse arbeidsmarkt te krijgen om (weer) financieel onafhankelijk te zijn, een identiteit/status als werkende te hebben en/of financieel ondersteuning te kunnen bieden aan familie in het land van herkomst. De formulering van studiesucces door diverse studenten komt overeen met de brede definitie van HR, waarin gesteld wordt dat het onderwijs zich richt op kwalificatie (studieresultaten en toegang tot de arbeidsmarkt), socialisatie (normen en verwachtingen van de samenleving) en subjectificatie (de identiteitsontwikkeling van de student). Om het studiesucces van alle studenten optimaal te kunnen ondersteunen is het dus belangrijk dat deze drie facetten in het ondersteuningsaanbod van HR een plek krijgen.

Waar hebben studenten met een vluchtelingenachtergrond ondersteuning bij nodig?

Vluchtelingenstudenten ondervinden verschillende belemmeringen om studiesucces te behalen. Obstakels vinden zij vóór de start van hun studie (voor de poort) en als zij gestart zijn met studeren (na de poort). Voor de poort blijkt in de oriëntatiefase een belemmering te zijn dat deze studenten vaak een informatietekort hebben omdat zij onbekend zijn met het Nederlandse onderwijssysteem en de vele keuzemogelijkheden die er zijn. Studenten weten daarbij vaak niet welke vragen ze aan wie kunnen stellen. Na de oriëntatie begint de fase van aanmelden. Om toegang te krijgen tot een studie aan Hogeschool Rotterdam moet de student aan een aantal toelatingscriteria voldoen: het in bezit hebben van originele diploma's die gewaardeerd zijn op minimaal havo-eindniveau of mbo-niveau 4, het beheersen van Nederlandse taal op niveau B2, het kunnen betalen van collegegeld, het aanleveren van de juiste documenten en het voeren van het studiekeuzecheck-gesprek. Daarnaast dienen 30-plussers toestemming te krijgen van hun gemeente indien zij een uitkering ontvangen en een sollicitatieverplichting hebben. Dit verschilt per gemeente. In deze fase van oriëntatie- en aanmelding blijken studenten tegenstrijdige of onvolledige informatie vanuit HR te ontvangen. Ook geven studenten aan zich niet altijd serieus genomen te voelen als ze vragen stellen, omdat zij nog niet perfect Nederlands spreken.

Tijdens de studie ondervinden alle geïnterviewde studenten grote uitdagingen op het gebied van de Nederlandse taal. Het vereiste B2-niveau blijkt in de praktijk nog niet voldoende om de lessen inhoudelijk te kunnen volgen en instructies te kunnen begrijpen. Docenten reageren daar niet altijd didactisch vaardig op en geven geen extra of andere uitleg dan aan andere studenten. Studenten durven uit schaamte niet altijd te zeggen dat zij niet begrijpen wat er gezegd wordt. Sommige studenten geven aan hierop soms uitgelachen te zijn of genegeerd te worden door medestudenten. Ook geven zij aan dat ze uit angst om uitgelachten te worden, het antwoord soms niet geven terwijl ze het wel weten. De klas biedt hen vooral in het eerste jaar geen veilige pedagogische en didactische omgeving. De meerderheid van de studenten voelt zich hierdoor onbegrepen en eenzaam.

Studenten geven aan dubbele tijd aan hun huiswerk kwijt te zijn, omdat zij eerst de lesstof naar hun eigen taal vertalen en daarna weer terug in het Nederlands en/of extra uitleg zoeken op bijvoorbeeld *You Tube*. Naast de Nederlandse taal en de extra tijd die ze hierdoor kwijt zijn aan de studie, missen de meeste studenten de benodigde studievaardigheden. Het onderwijssysteem in het land van herkomst is meestal gericht op het frontaal klassikaal lesgeven

en het afnemen van kennistoetsen. Geïnterviewde studenten zeggen niet gewend te zijn aan de informele relatie met docenten en durven hen geen vragen te stellen of een email te sturen. Zij hebben niet geleerd verslagen te schrijven, te presenteren en samen te werken aan projecten. Het samenwerken in projecten wordt soms ook bemoeilijkt door het missen van aansluiting bij medestudenten. Daarbij wordt de bij de studenten vaak al aanwezige kennis uit het land van herkomst niet benut.

Bij de aansluiting met medestudenten speelt ook leeftijdsverschil met medestudenten een rol. Vluchtelingenstudenten zijn vaak ouder dan reguliere studenten, omdat zij soms al enkele jaren vervolgonderwijs in het land van herkomst hebben genoten en tijd zijn verloren met het vluchten, het wachten op een verblijfsvergunning en het behalen van de vereiste criteria om toegang te krijgen tot het hoger onderwijs.

In het tweede jaar geven studenten aan meer zelfvertrouwen te hebben ontwikkeld en studievoordiger te zijn geworden. Hierdoor ervaren zij minder studiestress. Daarnaast zien medestudenten en ook de docenten hun capaciteiten, waardoor ze makkelijker aansluiting vinden in de klas. Deze erkenning lijkt voorsnog tot stand te komen door de goede prestaties van de studenten met een vluchtelingenachtergrond. Voor studenten die minder goed presteren lijkt het vinden van aansluiting minder vanzelfsprekend, waardoor de kans op uitval vergroot.

Welke ondersteuning biedt de hogeschool en in hoeverre sluit dat aan bij de ondersteuningsbehoeften van studenten met een vluchtelingenachtergrond?

Specifieke ondersteuning vluchtelingstudenten

Bij het Informatiepunt Vluchtelingstudenten kunnen potentiële vluchtelingenstudenten advies krijgen vóór inschrijving en kunnen aangemelde vluchtelingenstudenten tijdens hun studie terecht. VSS heeft als doel een centraal punt te zijn waar studerende vluchtelingen worden ondersteund, gestimuleerd en geïnspireerd met als doel dat zij hun studieloopbaan succesvol doorlopen.

Studenten en betrokkenen in ons onderzoek ervaren een tekort aan juiste informatie over studiemogelijkheden gerelateerd aan de specifieke situatie van vluchtelingstudenten. Informatie wordt daarbij niet alleen verstrekt vanuit het Informatiepunt Vluchtelingstudenten en VSS. Studenten voelen zich niet altijd serieus genomen door betrokken medewerkers bij wie zij bijvoorbeeld documenten moeten inleveren bij hun inschrijving of bij de opleiding door de medewerker met wie zij een studiekeuzecheck moeten afnemen. Sommigen benoemen het zelf als een gevecht om te worden toegelaten op de hogeschool. Een belangrijk doel van VSS is dan ook het geven van advies specifiek gebaseerd op hun situatie en het kunnen doorverwijzen naar de juiste instanties.

Studenten die geadviseerd zijn door het Informatiepunt/VSS waarderen de betrokkenheid, maar wijzen er ook op dat VSS niet alles weet, omdat de situatie vaak ingewikkeld is. VSS geeft aan vanaf 2019 steeds meer op papier te hebben staan, waardoor zij sneller en eenduidiger kan communiceren en adviseren.

Er zijn relatief veel potentiële studenten (366 aanmelders in 2018) die informatie nodig hebben.

Het Informatiepunt beschikt over één coördinator (0,6 fte) en vier peercoaches (hogerejaarsstudenten met een vluchtelingenachtergrond, die naast hun studie (potentiële) studenten kunnen informeren). Van de aangemelde studenten met een vluchtelingenachtergrond blijkt slechts een derde daadwerkelijk te gaan studeren. Het is niet bekend waar dat aan ligt, maar vanuit onze interviews met studenten en professionals blijken studenten soms onvoldoende of verkeerd geïnformeerd te worden of niet op tijd bewijzen te kunnen leveren om ingeschreven te worden (bijvoorbeeld het certificaat Staatsexamen / NT2).

Na de poort biedt VSS diverse activiteiten aan zoals een zomerschool, diverse taaltrajecten in samenwerking met TE&OO, een introductiedag en sociale events. Geïnterviewde studenten die deelnemen ervaren de gezamenlijke activiteiten waarbij zij medestudenten ontmoeten die ook hun land ontvlucht zijn, als herkenning en erkenning. Studenten blijken vooral tijdens het eerste studiejaar gebruik te maken van VSS.

Algemene ondersteuning

Naast de specifieke ondersteuning aan studenten met een vluchtelingenachtergrond, bieden studieloopbaancoaches, decanen, docenten TE&OO en het Taalcentrum ondersteuning aan alle studenten als zij problemen ervaren in hun persoonlijke of professionele ontwikkeling.

Studenten hebben wisselende ervaringen in het contact met hun studieloopbaancoach. Sommigen hebben nauwelijks gesprekken gehad, anderen ervaren het als zeer persoonlijk contact. Het afnemen van de studiekeuzecheck wordt daarbij niet als een wederzijds gesprek ervaren, als ook de vragen niet passend bij hun situatie. Het bindend-studie advies wordt door de meesten als een zeer stressvol criterium ervaren. Ze leggen de lat immers hoog voor zichzelf en niet behalen is eigenlijk geen optie.

Op de Hogeschool Rotterdam zijn 18 studentdecanen werkzaam, verdeeld over de vier hoofdlocaties. Elke student die op de hogeschool studeert kan bij een decaan terecht voor problemen die opleiding overstijgend zijn. Een decaan kan bepaalde voorzieningen voor studenten adviseren als hij/zij een causaal verband kan 'aantonen' tussen het advies en de omstandigheid. Decanen kunnen extra tentamentijd adviseren en/of het gebruik van een woordenboek bij een tentamen. Per opleiding is het verschillend of dit toegestaan wordt, maar meestal staat hier een tegenprestatie tegenover, bijvoorbeeld het volgen van een cursus Nederlands. Daarbij is het beleid rondom vrijstellingen niet transparant voor studenten en lijkt de tijd nemen voor maatwerk gepast, aangezien studenten in land van herkomst soms al de benodigde kennis opgedaan te hebben, met name op gebied van wiskunde en technische vakken.

Studenten die voor advies naar de decaan gaan, geven over het algemeen aan zich serieus genomen te voelen en op hun gemak gesteld te worden. Echter weten veel van de geïnterviewde niet wat een decaan is of voor hen kan betekenen. Sommige studenten zeggen hier pas het tweede jaar achter te komen, maar dan komen ze in principe niet meer in aanmerking voor extra tijd of een woordenboek. Geïnterviewde decanen zeggen dat studieloopbaancoaches niet altijd doorverwijzen naar een decaan, of dat het contact met de studieloopbaancoach laagdrempeliger is dan naar een decaan gaan voor ondersteuning. Daarbij is de vraag wie er oog heeft voor het psychische welzijn van de student.

Vanuit VSS wordt in samenwerking met docenten TE&OO gedurende het eerste jaar diverse taaltrajecten aangeboden. VSS ervaart dat niet alle opleidingen het mogelijk maken dat studenten deel kunnen nemen aan deze taaltrajecten of dat ze het als individueel probleem zien van de student, terwijl andere opleidingen het volgen van extra taallessen verplicht stellen als studenten extra tentamentijd krijgen.

Het Taalcentrum biedt studenten extra ondersteuning bij het ontwikkelen van taal- en studievoordigheden. Een aantal van de geïnterviewde studenten die een beroep heeft gedaan op deze ondersteuning, heeft deze niet toereikend gevonden. Zij vonden het aanbod van een te laag niveau en het advies niet aansluiten bij hun vraag en situatie. Een aantal studenten weet niet wat het Taalcentrum is, als daarnaar gevraagd wordt door de onderzoekers.

Samenvattend, kunnen we stellen dat VSS specifieke informatie en ondersteuning biedt vóór de poort en extra taaltrajecten en ondersteuning biedt na de poort. Na de poort wordt daarbij de rol voor decanen, studieloopbaancoaches en opleidingen groter in het kunnen ondersteunen van studenten of het wegnemen van belemmeringen. Decanen en opleidingen kunnen ondersteunen door bijvoorbeeld (standaard) extra tentamentijd en gebruik van een woordenboek aan te bieden. Geïnterviewde studenten gaven aan dat hen dit enorm had geholpen als zij dit hadden gekregen. Studenten weten vaak pas in de loop van het eerste of tweede studiejaar dat zij mogelijk recht hebben op extra ondersteuning en hiervoor advies moeten vragen bij de decaan. VSS stelt dat zij niet zomaar doorverwijzen naar een decaan, omdat opleidingen verschillen in hun opvattingen en regelingen qua extra ondersteuningsmogelijkheden.

Wat is de verandertheorie en aanpak van het informatiepunt/VSS en andere HR-ondersteuning?

Alle geïnterviewde onderwijsprofessionals of betrokkenen zeggen dat studenten met een vluchtelingenachtergrond verschillende belemmeringen ervaren voor en na de poort. Verschillende betrokkenen en onderwijsprofessionals lijken daarbij uit te gaan van enkelvoudige problematiek, of in ieder geval problematiek die enkelvoudig op te lossen is. Als de student de Nederlandse taal onvoldoende machtig is dan wordt een taal cursus geadviseerd of gefaciliteerd. Uit ons onderzoek blijkt echter juist dat de problematiek waar studenten mee te maken hebben complex is en niet enkelvoudig. Het geen aansluiting vinden bij medestudenten wordt veroorzaakt door zowel de taal, leeftijd als een verschil in (onderwijs)cultuur. Daarnaast wordt de oplossing met name bij studenten gelegd: als hij of zij de taal goed leert wordt het probleem opgelost. Terwijl een meer opener houding en begrip van zowel medestudenten als docenten alsook het zorgen voor een veilig pedagogisch klimaat veel kan bijdragen.

Verschillende onderwijsprofessionals gaan uit van het belang van een voorbereiding op het studeren aan de hogeschool (waar Nederlands, vakinhoudelijke vakken en academische vaardigheden aan bod komen). Dit kan de vorm krijgen van een voorbereidend jaar (zoals het schakeltraject van/met de EUR) of een zomercursus. Verschillende geïnterviewde studenten zijn het eens over de belangen hiervan.

VSS biedt beperkte voorbereiding in de vorm van een zomerschool van twee weken en een introductiedag. Hierbij gaat men er van uit dat vluchtelingenstudenten het onderwijs en de digitale omgeving van HR moeten leren kennen. Dit komt dan ook aan bod in de zomerschool en in een introductiedag. Daarnaast is het bijspijkeren van Nederlands belangrijk, wat het

hoofddoel is van de zomerschool. Het RAc biedt studenten met een vluchtelingenachtergrond een voortraject van zes maanden aan, zodat de sociale en academische vaardigheden beter aansluiten op het begin niveau.

VSS heeft daarnaast als doel een platform te bieden om andere vluchtelingenstudenten te leren kennen. Elk blok organiseert VSS een laagdrempelige bijeenkomst met zowel een educatief doel als een netwerkmogelijkheid. Dit wordt door de studenten zeer gewaardeerd. Nieuw in de aanpak is dat er vanaf het studiejaar 2018-2019 ook studenten met een niet-vluchtelingenachtergrond worden betrokken bij de activiteiten. De bijeenkomsten kunnen bijdragen aan zowel sociale en academische integratie en binding.

In het algemeen lijkt men uit te gaan van mondige en zelfredzame studenten: je moet goed weten welke vragen je waar moet stellen en welke ondersteuning er mogelijk is. Zo moet je zelf vragen voor een peercoach van VSS, het word je niet aangeboden. Studieloopbaancoaches verwijzen studenten niet per se door naar een decaan als ze ondersteuning nodig hebben, en studenten weten niet wat decanen zijn. Voor academische integratie zijn meer (en vaste) contactmomenten aan te bevelen met docenten, bijvoorbeeld door het instellen van een laagdrempelig spreekuur (Nuland & Bakx, 2015).

Wat is het bereik van het informatiepunt en VSS?

Studenten worden geïnformeerd over het bestaan van VSS door middel van mailingen. De studenten worden geselecteerd op basis van een uitdraai die is gemaakt op basis van drie kenmerken: een verblijfsvergunning op basis van asiel, een buitenlands diploma en geboren in Afghanistan, Eritrea, Irak, Iran of Syrië. VSS heeft 37 van de gestarte 55 studenten in jaar 2018-2018 bereikt (individueel contact mee gehad of op een bijeenkomst). Daarnaast heeft het Informatiepunt een onbekend aantal niet gestarte studenten geadviseerd.

Niet alle geïnterviewde studenten zijn bekend met VSS of maken gebruik van advies of activiteiten van VSS. Studenten die er geen gebruik van maken, zeggen te druk te zijn met de studie, geen behoefte te hebben aan het leren kennen van andere vluchtelingenstudenten of niet bekend te zijn met VSS.

Van de peercoaches wordt verwacht dat ze makkelijker de doelgroep bereiken, en dat ze deze studenten goed kunnen begeleiden doordat zij ook een vluchtelingenachtergrond hebben en zelf ervaren hebben hoe het is om te (starten met) studeren aan HR. In het huidige studiejaar worden vijftien studenten begeleid door de vier peercoaches van verschillende locaties. Uit de literatuur weten we dat peer coaching een positief effect kan hebben op academische integratie (Nuland & Bakx, 2015).

Het informatiepunt/VSS heeft als doel potentiële studenten van informatie en advies te voorzien. Uit eerder onderzoek blijkt de behoefte aan juiste informatie en advies groot, maar het beschikt over relatief weinig fte ten opzichte van het groot aantal potentiële studenten. Op basis hiervan kan men ervan uitgaan dat slechts een klein deel van de 366 aanmelders in 2018 informatie en advies heeft gekregen. Hoewel we niet weten hoeveel studenten hier behoefte aan hadden, weten we van geïnterviewde studenten dat het krijgen van de juiste informatie en advies noodzakelijk maar geen makkelijke opgave was.

Studiesucces en bronnen van (academische) veerkracht

Tot slot, de omstandigheden van deze studenten verschillen onderling. We kunnen daarom niet zeggen dat de studenten die wij hebben gesproken, representatief zijn voor de hele groep vluchtelingenstudenten die studeert aan Hogeschool Rotterdam. Anderzijds worden onze bevindingen onderschreven door de interviews met onderwijsprofessionals en bij (internationaal) onderzoek naar studiesucces van vluchtelingenstudenten.

Sommige studenten zijn hier met hun ouders en broers en zussen, anderen zijn hier alleen (zonder familie) of met hun partner en eventuele kinderen. Studenten met een eigen gezin kunnen, net als andere studenten in die situatie, moeite hebben om de balans te vinden in studie, gezinsverantwoordelijkheden en eventueel werk. Desondanks blijken familieleden, zowel die in Nederland als die zich elders bevinden, een belangrijke bron van ondersteuning en motivatie.

Studenten komen veelal uit Rotterdam of omliggende gemeenten. Deze gemeenten verschillen in hun beleid rondom het mogen studeren met behouden van uitkering. Een aantal studenten vertelt door de gemeente waarin zij wonen belemmeringen hebben ervaren in hun keuze voor een studie omdat zij een uitkering ontvingen. Er zijn ook gemeenten die met UAF een convenant hebben gesloten die vluchtelingen de ruimte biedt om te studeren met behoud van uitkeringen en vrijgesteld van sollicitatieverplichtingen.

Geïnterviewde studenten waren zeer gemotiveerd en gedreven, niet alleen om de verschillende vakken te halen maar ook om hoge cijfers te halen. Die gedrevenheid wordt ook door andere betrokkenen, zoals de decanen, benoemd. Volharding, blijkt uit onderzoek, is belangrijk voor academische veerkracht (Cassidy, 2016). Uit ons onderzoek volgt dat dit men name in het eerste jaar belangrijk is: om ondanks verschillende belemmeringen door te zetten en de studie tot een succes te maken. Maar geïnterviewde studenten gaven ook vaak aan onzeker te zijn, bezorgd of ze het zouden halen en gaven aan dat de relatie met medestudenten en docenten soms moeizaam verloopt. Gevoelens van onzekerheid en bezorgdheid verminderen academische veerkracht. De leeromgeving, met een goede student-docent relatie en aansluiting in de klas, kan veerkracht juist bevorderen (Erberber et al., 2011). Onze aanbevelingen hieronder gaan daarom over het bieden van een ondersteunende en veerkracht bevorderende omgeving, waarin meer vluchtelingenstudenten (meer) studiesucces kunnen behalen.

Aanbevelingen

Aansluitend bij de conclusies van de commissie studiesucces (HR, 2019) adviseren wij een geïntegreerd pakket van samenhangende maatregelen, om Hogeschool Rotterdam toegankelijker te maken zowel voor de poort als na de poort.

Er dient een integraal beleid ontwikkeld te worden met betrekking tot een optimaal ondersteuningsaanbod om te komen tot studiesucces voor en tijdens de studie.

Hierbij dient duidelijk uiteengezet te worden wat er centraal en decentraal moet gebeuren.

Omdat studenten aangeven dat vooral het eerste jaar erg zwaar is en ze zich soms onbegrepen en eenzaam voelen, is het belangrijk te **investeren in sociale en academische binding**. Hier speelt Vluchteling Studenten Support (VSS) een belangrijke rol, omdat daar studenten

herkenning en erkenning vinden bij medestudenten die ook gevlucht zijn. Maar ook door het verzorgen van workshops, waarin academische skills getraind worden en het aanbieden van taaltrajecten. De bekendheid van VSS dient daarom vergroot te worden, zodat meer studenten kunnen profiteren van dit ondersteuningsaanbod. Mogelijk is dan een uitbreiding van het aantal fte noodzakelijk.

Nog belangrijker is het werken aan sociale en academische binding in de klas. Hier ligt een belangrijke taak bij de opleidingen. Maak de opleidingen verantwoordelijk **voor een inclusief en veilig pedagogisch klimaat**. Neem vluchtelingenstudenten vanaf het eerste contact serieus. Benut daarbij de al aanwezige expertise van de studenten die zij meenemen uit het land van herkomst. Zorg voor programma's en ondersteuning op maat. De inzet van peercoaches op opleidingsniveau kan de studenten helpen om wegwijs te raken in het onderwijssysteem- en de cultuur van Hogeschool Rotterdam. Deze inzet zorgt tevens voor sociale binding op studentniveau, waardoor studenten zich mogelijk minder eenzaam voelen.

Investeer in een goed schakeljaar, dat studenten voorbereidt op studeren in het hoger onderwijs. Naast dat studenten zich inhoudelijk kunnen voorbereiden en aan de academische vaardigheden werken, zorgt een schakeljaar voor sociale binding met de hogeschool. Dit voorkomt mogelijk de hoge no-show van aangemelde studenten en vertraging of uitval. De Erasmus Universiteit biedt een voorbereidend jaar voor studeren aan het hoger onderwijs, dat beperkt ruimte biedt voor 16 studenten. Het is zinvol om de ervaringen van RAC, die een voortraject van een half jaar heeft, als 'good practice' daarin mee te nemen. Dit voortraject sluit aan op het leerwerktraject en bereid studenten voor op vakgebied, taal en solliciteren.

De ervaren belemmeringen tijdens de studie zijn vaak complexer dan problemen van andere studenten, zijn niet altijd enkelvoudig aan te pakken en ook niet vergelijkbaar met andere studenten met een taalachterstand. Studenten weten niet altijd welke vragen ze waar en/of hoe kunnen stellen. Hierdoor lopen zij extra of passende ondersteuning mis. Wijs studenten daarom bij de studiekeuzecheckgesprekken al op de **specifieke en algemene ondersteuningsmogelijkheden**.

Voor deze studenten is persoonlijk contact, met een duurzaam karakter belangrijk. Wij adviseren **een verplicht contact met de decaan**, die als taak heeft zorg te dragen voor alle faciliteiten die een vluchtelingenstudent op basis van diens professioneel oordeel nodig heeft en een duurzaam contact kan opbouwen. Trek daarbij als hogeschool een eenduidige lijn voor ondersteuningsmogelijkheden voor deze groep studenten, zoals extra tentamentijd en het gebruik van een woordenboek.

Omdat taal zowel voor als gedurende de opleiding een struikelblok blijft, is het belangrijk te investeren in de toegang tot extra kwalitatief en intensieve taaltrajecten die zowel generiek als opleiding-specifiek zijn. Studenten zijn nu afhankelijk van een doorverwijzing van studieloopbaancoaches, decanen en het Taalcentrum. Zij blijken studenten hier echter niet altijd op te wijzen.

Zorg voor afstemming tussen VSS, opleidingen, algemeen aanbod HR voor en na de poort en

leer van goede voorbeelden binnen en buiten HR, **door het instellen van een multidisciplinaire werkgroep.**

Verken als hogeschool de mogelijkheid tot het sluiten van een convenant met de gemeente en UAF. Een aantal gemeenten heeft de samenwerking met het UAF vastgelegd in een convenant om statushouders de ruimte te geven om te studeren met behoud van uitkering (vrijgesteld van sollicitatieverplichtingen). Hierdoor wordt studeren voor 30+ aan de HR toegankelijker.

Tevens dient Hogeschool Rotterdam na te denken over haar positie ten aanzien van de nieuwe inburgeringswet. Gaat de hogeschool als aanbieder fungeren voor de scholingstrajecten/ leerwerktrajecten of gaat HR samen met de gemeente kwaliteitseisen en criteria opstellen voor derden. RAc kan hierbij als voorbeeld gebruikt worden ten aanzien van het aanbieden van leerwerktrajecten in samenwerking met het bedrijfsleven en in afstemming met het UAF en de gemeente.

Aanbevelingen voor vervolgonderzoek

Veel studenten blijken niet dóór de poort komen. Doe onderzoek naar het aanbod en gebruik van ondersteunende voorzieningen in de oriëntatiefase (zoals de studiekeuzecheck en proef-studeren);

Volg de studenten betrokken in dit onderzoek tot het afstuderen (door middel van kwalitatieve interviews) en vluchtelingenstudenten uit de verschillende cohorten (door middel van een kwantitatieve analyse).

Vergelijk en wissel ervaringen uit met andere hogere onderwijsinstellingen over ondersteuning van deze groep studenten

Referenties

- Baker, S., Ramsay, G., Irwin, E., & Miles, L. (2017). 'Hot', 'Cold' and 'Warm' supports: towards theorising where refugee students go for assistance at university. *Teaching in Higher Education*, 1-16.
- Bakker, L. (2016). *Seeking Sanctuary in the Netherlands*. (Ph.D. thesis), Erasmus University Rotterdam, Retrieved from <http://hdl.handle.net/1765/79617>
- Bakker, L., Dagevos, J., & Engbersen, G. (2014). The Importance of Resources and Security in the Socio-Economic Integration of Refugees. A Study on the Impact of Length of Stay in Asylum Accommodation and Residence Status on Socio-Economic Integration for the Four Largest Refugee Groups in the Netherlands. *Journal of International Migration and Integration*, 15(3), 431-448.
- Beckers, P., & Muller-Dugic, J. (2018). De erkenning en benutting van beroepskwalificaties van vluchtelingen in Nederland. In j. Dagevos, A. Odé, P. Beckers, & K. d. Vries (Eds.), *Nieuwe wegen voor vluchtelingen in Nederland. Over opvang, integratie en beleid*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Block, K., Cross, S., Riggs, E., & Gibbs, L. (2014). Supporting schools to create an inclusive environment for refugee students. *International Journal of Inclusive Education*, 18(12), 1337-1355.
- Bormans, R., Bajwa, M., Braam, E. v., & Dekker, I. (2015). *Kwaliteit in de klas*. Retrieved from Den Haag:
- Cassidy, S. (2016). The Academic Resilience Scale (ARS-30): A New Multidimensional Construct Measure. *Frontiers in Psychology*, 7.
- Crea, T. (2016). Refugee higher education: Contextual challenges and implications for program design, delivery, and accompaniment. *International Journal of Educational Development*, 46, 12-22.
- De Lange, T., Besselsen, E., Rahouti, S., & Rijken, C. (2017). *Van azc naar een baan. De Nederlandse regelgeving over en praktijk van arbeidsmarktintegratie van vluchtelingen*. . Retrieved from Amsterdam:
- Eggenhofer-Rehart, P. M., Latzke, M., Pernkopf, K., & Zellhofer, D. (2018). Refugees' career capital welcome? Afghan and Syrian refugee job seekers in Austria. *Journal of Vocational Behavior*, 105, 31-45.
- Elwyn, H., Gladwell, C., & Lyall, S. (2012). *"I just want to study": Access to higher education for young refugees and asylum seekers*. . London: Refugee Support Network (RSN).
- Erberber, E., Stephens, M., Mamedova, S., Ferguson, S., & Kroeger, T. (2011). *Socioeconomically disadvantaged students who are academically successful. Examining academic resilience cross-nationally*. Amsterdam: International Association for the Evaluation of Educational Achievement.
- Hijón, A. C. (2017). Academic resilience: a transcultural perspective. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*(237), 594 – 598
- HR. (2016a). *Onderwijsvisie*. Rotterdam: Hogeschool Rotterdam.
- HR. (2016b). *Onze agenda. Opleiden in Rotterdam voor de wereld van morgen*. . Rotterdam
- HR. (2019). *Grip op studiesucces. Adviesrapport Studiesucces*. Rotterdam: Hogeschool Rotterdam.

- Hutchinson, M., & Dorsett, P. (2012). What does the literature say about resilience in refugee people? Implications for practice. *Journal of Social Inclusion*, 3(2).
- Klatter-Folmer, H. A. K., & Weltens, B. (2017). *Studiesucces van hoogopgeleide vluchtelingstudenten in het Nederlandse hoger onderwijs. Resultaten van de pilotstudie*. Nijmegen: Radboud University Nijmegen.
- Klatter, E. (2017). *Studiesucces. Van rendement naar engagement*. Rotterdam: Hogeschool Rotterdam.
- Klatter Folmer, H. A. K. W., B. (2017). *Studiesucces van hoogopgeleide vluchtelingstudenten in het Nederlandse hoger onderwijs. Resultaten van de pilotstudie*. Retrieved from Nijmegen: LKvV, ISO, & LSVb. (2014). *Studiesucces: een nieuwe definitie*. .
- Martin, A. J., & Marsh, H. W. (2008). Academic buoyancy: Towards an understanding of students' everyday academic resilience. *Journal of School Psychology*, 46(1), 53-83.
- Meeuwisse, M. (2012). *Being smart is not enough. The role of psychosocial factors in study success of ethnic minority and ethnic majority students*. Rotterdam: Erasmus University Rotterdam.
- Nuland, E. v., & Bakx, D. (2015). *Studiesucces verhogen. Bevindingen en maatregelen uit de literatuur*. . Breda: Avans Hogeschool.
- Onderwijsraad. (2017). *Vluchtelingen en onderwijs. Naar een efficiëntere organisatie, betere toegankelijkheid en hogere kwaliteit*. . Retrieved from Den Haag:
- Razenberg, I., & De Gruijter, M. (2018). Gemeentelijk beleid arbeidstoeleiding vluchtelingen. In J. Dagevos, A. Odé, P. Beckers, & K. d. Vries (Eds.), *Nieuwe wegen voor vluchtelingen in Nederland. Over opvang, integratie en beleid*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Rezai, S. (2017). *The Rise of the Second Generation. The role of social capital in the upward mobility of descendants of immigrants from Turkey and Morocco*. Rotterdam: Erasmus University Rotterdam.
- Sleijpen, M., Boeije, H. R., Kleber, R. J., & Mooren, T. (2016). Between power and powerlessness : a meta-ethnography of sources of resilience in young refugees. *Ethnicity & Health*, 21(2).
- Sleijpen, M., Mooren, T., Kleber, R. J., & Boeije, H. R. (2017). Lives on hold: A qualitative study of young refugees' resilience strategies *Childhood*, 24(3), 348-365.
- Ungar, M. (2011). The Social Ecology of Resilience: Addressing Contextual and Cultural Ambiguity of a Nascent Construct. *American Journal of Orthopsychiatry*, 81(1), 1-17.
- UNHCR. (2013). *The labour-market integration of resettled Refugees*. Retrieved from Geneva:
- Voogd, A., de, & Redjopawiro, M. (2018). Vluchtelingen en onderwijs: knelpunten en oplossingen. In J. Dagevos, A. Odé, P. Beckers, & K. de Vries (Eds.), *Nieuwe wegen voor vluchtelingen in Nederland: Over opvang, integratie en beleid*. (pp. 117-144). Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Wolff, R. (2013). *Presteren op vreemde bodem – Een onderzoek naar sociale hulpbronnen en de leeromgeving als studiesuccesfactoren voor niet-westerse allochtone studenten in het Nederlandse hoger onderwijs (1997-2010)*. Amsterdam: UVA.
- Wong, A., & Yohani, S. (2016). An Exploratory Study of Resilience in Postsecondary Refugee Students Living in Canada. *Canadian Journal of Counselling and Psychotherapy*, 50(3s).

Bijlage 1 Respondenten

Gesprekken met betrokken professionals

Naam	Functie
Sara Mhamdi	Coördinator VSS, tot 31 08 2019
Jimera Koorndijk	Coördinator VSS vanaf 01 09 2019
Chantal van der Putten	Coördinator RAc
Servaas van der Horst	voorzitter projectgroep
Hilde Valentin	Medewerker projectgroep taalondersteuning en NT2 Taaldocent
Tosca Vissers	Docent Taalcentrum
Emilie Damen Shy Shavit	Docenten IGO
Claudia Pijpers	Coördinator Studentzaken ICT Informatica en Technische Informatica
Kevin van der Poel (EUR)	Projectleider Voorbereidend Jaar Erasmus

Gesprekken met decanen

Naam decaan	Locatie
Barbara Fifis	Kralingse Zoom
Karlijn Tijink	RAc
Jaben Kortland	Academieplein
Marit Lems	Wijnhaven/Blaak
Simone Huijbregts (per email)	Academieplein
Marie-Enne Brassier (per email)	Academieplein
Dorie Geers (per email)	Academieplein

Overzicht studenten respondenten

Respondent	Land van herkomst	Leeftijd	Vooropleiding in eigen land	Studiejaar bij 1 ^e interview
1 (v)	Syrië	26	diploma bachelor, 1 jaar master	1
2 (m)	Syrië	29	diploma bachelor	1
3 (v)	Syrië	22	Middelbare school	1
4 (m)	Syrië	28	diploma bachelor, 4 jaar master	0
5 (m)	Syrië	33	diploma bachelor, 1 jaar master	0
6 (m)	Syrië	30	3 jaar bachelor	1
7 (m)	Syrië	32	diploma bachelor	1
8 (m)	Syrië	?	2 jaar bachelor	1
9 (m)	Iran	30	bachelor	1
10 (v)	Syrië	34	Mbo-4	0

Respondenten hogerejaarsstudenten

Respondent	Land van herkomst	Leeftijd	Vooropleiding in eigen land	Studiejaar op HR
v Peercoach	Syrië	22	Middelbaar	2
M Peercoach	Irak	25	diploma bachelor	3
V	Iran	45	diploma master	2 dt

Respondenten uitvallers

Respondent	Land van herkomst	leeftijd	vooropleiding in eigen land	gestopt
V	Syrië	22	Middelbaar	Na 6 weken
M	Syrië	38	Universitair	Na 3 maanden

Bijlage 2 Tips van studenten

Aan het einde van de interviews zijn studenten gevraagd naar hun adviezen hoe de ondersteuning en/of toegang beter kan voor studenten met een vluchtelingenachtergrond. In deze bijlage staan de antwoorden op deze vraag.

Voor de poort

- Onderwijsprofessionals hebben meer kennis en duidelijkheid nodig over de situatie van vluchtelingenstudenten;
- Duidelijkere informatie naar potentiële studenten, bijvoorbeeld middels een informatieboekje;
- Geef tijdig informatie over ondersteuningskanalen zoals decanaat, Student aan Zet, Taalcentrum.

VSS

- Tijdig en meer reclame dat VSS bestaat;
- Vertalen introductie cursus VSS en HINT naar het Engels, er is al zoveel nieuwe informatie aan het begin;
- Er is een groepsapp, maar die is niet echt actief. Meer motiveren om dit te gebruiken.

Docenten

- Houd rekening met ons door ons meer aandacht te geven, sprekende voorbeelden te noemen en meer uitleg te geven, maar geef ons niet het gevoel een uitzondering te zijn;

studieloopbaancoach

- Meer individueel contact met student en bespreek specifieke situatie vluchtelingenachtergrond;
- Bekendheid met wat decanen kunnen betekenen (zoals extra tentamentijd).

Advies voor startende studenten

- niet in paniek raken, maar stap voor stap;
- ga naar introductie cursus VSS;
- probeer ook met Nederlandse studenten om te gaan, je ziet dan dat je niet de enige bent die de opleiding moeilijk vindt, en je kan ondersteuning van ze krijgen;
- wees niet bang om vragen te stellen!
- weet goed wat de studie inhoudt en wat er van je verwacht wordt

Te ontwikkelen

- Workshops voor docenten, over hoe wij ons soms voelen;
- Betere sfeer voor vluchtelingenstudenten creëren;
- Bijeenkomsten en presentaties over ons land, cultuur en waarom wij hier zijn;
- Ontwikkel een training psychische weerstand voor vluchtelingenstudenten, samen met de doelgroep, op een leuke, toegankelijke manier;
- Soms voelen mensen zich gediscrimineerd. Het is belangrijk om het daarover te hebben.

